

**Katkendeid Jaanus Piirsalu blogist ja
artiklitest seoses Kaukaasia eestlaste
elukohtadega (2007–2012)**

Valiku tegi ja toimetas Andres Aule, 2012

Saateks

Järgnevate kirjutiste autor on ajakirjanik Jaanus Piirsalu ja need räägivad tema reisidest Kaukaasiasse eestlaste kunagistesse ja praegustesse elukohtadesse. Need jutud on varem ilmunud [Jaanus Piirsalu blogis](#) ja [Eesti Päevalehes](#) aastatel 2007–2012. Parema loetavuse huvides on blogiartikleid ortograafiliselt toimetatud ja mõned lõigud välja jäetud.

Suur aitäh Jaanus Piirsalule, kes andis loa nende artiklite avaldamiseks.

A. A.

Sotši on hoopis teistsugune Venemaa kui ma seni tundnud olen

Olen nüüd juba Sotšis kenasti. Esimesed muljed on väga head [...] Aga ma jutustan siis järjekorras.

Sotši lendasin Moskvast Vnukovost. Praegu kõige kehvem lennujaam Moskvast. Huvitav hinnapoliitika on sealsetes baarides. Kohvi maksab 160 rutsi (75 krooni) tass, vorstivõileib 70 rutsi (33 krooni), aga pooleliitrine õlu Stella Artois vaid 90 rutsi (42 krooni), mis on Moskva kohta väga odav. Linnas ei maksa kuskil Stella alla 120 rutsi. Sellist nalja pole ma veel kuskil näinud, et lennujaama baarides on õlu odavam kui linnabaarides.

Lendasin taas Tu-154-ga — ei jõua ära kiruda selle lennuki kitsust, jalgu pole kuhugi panna. Ma ei kujuta ette, kuidas 190 sentimeetrist pikemad inimesed suudavad sellisega lennata. Õnneks olime 2 tunniga kohal, seekord ei piinelnud kaua. Rahvas võttis taas maandumist vastu kõva aplausiga lenduritele.

Lennujaam asub Adleris, umbes 30 kiltsa Sotšist. Maandusime Musta mere poolt, tegime tiiru üle Abhaasia. Lennujaam on üsna mere ääres, tundus et lennuk maandub otse merele. (Domodedovo lennuväljal Moskvast on alati selline tunne, et maandud metsa — seal on mets-mets ja siis äkki kohe lennurada.)

Juba õhust vaadates tundus kant väga sümpaatne. Lennujaam oli ka kõige kodusem nendest väljaspool Moskvast asuvatest linnadest, kus seni käinud olen (Krasnojarsk, Irkutsk, Ulan-Ude, Mahhatškala).

Kuna enne siiasõitu võtsin ühendust Sotši taliolümpia kandideerimist korraldava komiteega, et tahaksin saada ekskursiooni mööda objekte, siis nad olid nii head mehed, et saatsid mulle juba lennujaama auto vastu! Sõitsin nagu tähtis külaline muiste, tutika Toyota Camryga.

Seetõttu ei saanudki teada, kui palju maksab taksoga linnasõit. Hiljem hotellis uurisin, et pidi maksma 400–500 rutsi, marsakaga on märksa odavam — 30 rutsi.

Kogu see elamine käib siin piki mererannikut. Nii, nagu Adlerist hakkavad kuurortid-hotellid-rannad, nii ulatuvad need jutti 150 kilti kuni Tuapseni välja. Sotši linn on ka nagu vorst, piki rannikut välja venitatud.

Adlerist jooksis Sotši poole korralik kaherealine maantee mõlemas suunas. Nii head teed ma polegi varem väljaspool Moskvast näinud. See on juba varem ehitatud, mitte nüüd OM-kampaania ajal.

Autojuht Ženja töötab kampaaniakomitees teist aastat. Tema jutu järgi on enamus kohalikke väga OM-i poolt. Vastu olevat ainult need, kes kardavad, et nende illegaalselt ehitatud majad lammutakse ilma mingi komplekata maha, kui need jäävad tulevastele objektidele ette.

Kõige rohkem kardetakse Ženja sõnul, et Sotšile ei anta OM-i poliitilistel põhjustel. Aga otsustatakse juba kuu aja pärast.

Ma ei jõudnud Moskvast ise hotelli bronnida, sestap palusin Ženjat et viigu mind mõne mugava, aga suht odava hotelli juurde. Ženja lahendas mu probleemi hiilgavalt. Ma usun, et sain 700 krooni eest hiilgava hotelli. Asub mäe otsas, all paistab meri. Rannani alla 10 mintsu lonkida. Uus hotell, vaike ja kodune. Soovitan, kes plaanib siia puhkama tulla. Siin on nende kodukas: www.nairi-sochi.ru

Sotši meenutab sellist keskmiselt korraliku Vahemere-äärset kuurorti. Ma arvan, et Venemaa linna kohta on see väga hea hinnang. Palju parke, heas korras tänavad ja majad, ümbrus hoolitsetud. See on mingi uus Venemaa, millist ma varem pole näinudki. Aga üks neid erinevaid Venemaasid on palju.

Piki randa jookseb korralik rannatänav, mis on täis erinevaid veelõbustusi (skootrid, lohed, kaatrid jne) pakkuvaid firmasid, restosid, poode, lõbustusasutusi ja veeparke. Rand ise on kivine, aga see-eest läheb kohe sügavaks, sisuliselt saab rannast juba peakat merre hüpata. Vesi on 21 kraadi, õhk on 26 kraadi täna. Aga suht niiske.

Rannatänaval müüsid ennast neegripoisid. Sellised lehtedest värgid pepu ümber, kummis ülakeha paljas, ja pakkusid sellist teenust, et koos nendega sai valge mees ennast troonil pildistada. Soovijale anti kroon pähe ja kaks neegripoissi lehvitasid talle suurte lehvikutega tuult. 1 foto maksis 100 rutsi. Küll neegritel on seni hea elada, kuni leidub lolle valgeid. Täitsa pull oleks valgena Aafrikas samasugust teenust tegemas olla.

Tahtsin ka neist pilti teha, aga lihtsalt niisama, sellest, kuidas nad seal kõõluvad, ilma et ma ise troonile roniksin. Vanad ei lubanud, pakkusin 100 rutsi, aga vanad ikka keeldusid niisama poseerimast. Ainult siis lubasid teha, kui ma troonile ronin ja kolmas neeger ise pildistab. Nii ei olnud jälle mina nõus. Ilmselt on mingid probleemsed mehed, sest üks pillas mulle: muidu paned veel meie pildi lehte. Õigesti kartis! Aga loomulikult tegin ma siis neist hiljem salaja pilti.

Mis veel . . . Just nägin siin tänaval seismas elu esimest Lamborghinit, selline ilus kollane. Isegi Moskvast pole trehvanud.

Iga laternaposti küljes on reklaamid, mis pakuvad massaaži, ning juures on lubadused, et kuni täieliku rahuloluni või ekstaasini. Ja veel pakutakse massaaži koos meestega!

Olgu, aitab küll. Küll homme kirjutan jälle. Interneti kasutamine maksab siin kohvikutes muide tunnis 19 krooni. Minu kõrval mängivad kaks mägede poega suure hasardi ja kisaga mingit Doomi-taolist pekse-ja-tulista mängu. Ma ei suuda siin enam istuda . . .

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2007/06/sotshi-on-hoopis-teistsugune-venemaa.html>

Armastuse nimel saetakse kasvõi baaripukk katki, peaasi, et pruut rahul on!

Kas teadsite kus kasvavad maailma põhjapoolseimad teeistandused? Õige vastus on Kubanimaal, Krasnodari krais. Vähemalt nii nad siin väidavad.

Täna käisin Sotši keskusest mitte kaugel mägedes ühes külas armeenlastest teekasvatajate juures. Superlahke vastuvõtt oli, peremees Andrei (tegelt puhastverd armeenlane enda väitel) oli väga lahke ja rääkis mitu tundi. Selle aja jooksul jõime kõvasti teed, vana andis mulle maitsta kõiki paremaid sorte mis tal on. Vingeid asju kasvatab. Parim tee, kõige valitum roheline, maksab tal 1 kilo 1000 eurot. Tema istub ainult kodus ja kasvatab, ostjad jooksevad ise tormi tema teele.

Poleks uskunud, et teed juues on lõbus ja aeg lendab nii, nagu istuks veinilauas. Sellest kõigest saan ma päris hea loo, nii et oodake, kuni see Päewalehes varsti ilmub. Mul see jama, et ma siit reisilt ei saa eriti palju midagi saata, sest igaks juhuks ei hakanud läpakat kaasa tirima. Pikk komandering ning kurat teab, mis sellega tee peal juhtuda võib. Pikk reis veel Abhaasias ees. Pärast seda, kui üks turske allohvitser Afganistanis minu kotti läpakaga pildus ja selle ära lõhkus, olen veits hellaks muutunud selle aparaadiga.

Mulle siin Sotšis meeldib järjest rohkem. Oleks siia lihtne pääseda Eestist, siis ma soovitaks küll siia sõita. Kui raha on, siis saab siin vägagi huvitavalt ja kvaliteetselt puhata juba praegu. Hoolimata sellest, kas Sotši saab 2014 taliolümpia, on venelastel riiklik programm, et teha tast maailmatasemel kuurort. See võib neil isegi täitsa õnnestuda, sest algmaterjal on korralik.

Eile õhtul istusime veidi kõrtsus koos Sotši 2014 projekti kohapealse juhi Jefimiga. Tal olid veel Moskvast tuttavad külas, sellised elupõletajad tüübid.

Nendega juhtus selline tore lugu, et istusime-istusime restos, mingi hetk tahtis ühe moskvalase plika istuda baari ette pukile. Niheles seal ja teatas oma peikale, et pukk ise on maru mõnus, aga vaat need käetoed segaksid justkui teda . . . Asjalik peika viipas baarmeni ligi ja küsis, palju pukk maksab. 100 taala, vastas baarimikko. Selge! Selle peale küsis armastav peika Jefimilt, et kus saab õhtul Sotšist töömeest tellida. Otsiti number välja, helistati, töömees tuli kohale . . . koos käsisaega ning saagis käetoed maha! Plika oli rahul, kutt oli rahul, sest tõestas oma armastust. Baaritöötajad vaatasid kivi-näoga asja pealt. Ilmselt on nad moskoviitide sellise käitumisega siin harjunud. Pappi on, siis pole probleemi, tee mis tahad.

Palju peika töömehele väljakutse eest maksis, seda ma kahjuks ei tea.

Abhaasias Suhhumis

Eile jõudsin otsaga Abhaasiasse Suhhumisse. Piiriületamisega Psou jõel erilisi probleeme polnud. Vene–Abhaasia piir asub miskiit 5 kilomeetrit Adlerist. Piiriületusele eelneb umbes kilomeetri ulatuses lõputu turg.

Nagu ma kartsin, siis Vene piirivalvurid vaatasid minu Eesti passi nagu imelooma. Ma ei arva, et ma esimene Eesti passiga piiriületaja Psou punktis olin, aga igal juhul kutsuti kohe vahetuse ülemus kohale ning uuriti mu passi edas- ja tagurpidi. Aga nad olid lahked ning ütlesid mulle kohe, et ärge ma pabistagu, nende pärast pääsen ma üle piiri. Et nad vaatavad, et mul 100 prossa paberid korraaks oleks, et muidu ma ei pääse Abhaasiast tagasi ning pean sinna elama jääma.

Asi selles, et Abhaasiasse pääsemiseks on eeltingimuseks mitmekordne Vene viisa, et saaks tagasi. Abhaasiast edasi Gruusiasse ei saa (selleks on vaja miskeid eri kokkuleppeid, sest tegelt ma tean, et suurte Lääne agentuuride ajakirjanikud on saanud) ning Vene viisat Abhaasiast ei saa. Abhaasidel on Vene passid ning nemad käivad niisama üle piiri.

Mulle öeldi et Abhaasia piiril dokumente ei kontrollita. Ilmselt on neil riik paremini toimima hakanud, sest mul kontrolliti küll. Aga mul oli nende välisministeeriumi küllakutse ning sain ilusti ka sealt üle.

Psou on tavaline piiriküla. Sealt sain 100 rutsiga mikrokaga Suhhumisse. Juht ütles, et sõit kestab tund aega ning tee on väga hea. Vahemaa oli 115 kiloti. Kahtlesin kohe tema jutus. Nii oligi — sõitsime 2 tundi ning tee oli ainult alguses hea.

Suhhumisse sissesõit oli suht masendav, arvestades, et sõjast on ikkagi 14 aastat möödas. Palju mahajäetud suuri uhkeid maju, kus elasid grusiinid ja venelased. Paljudel majadel on näha ka pommikildude jälgi.

Kahe päeva jooksul olen selgeks saanud, et Abhaasia ei kavatse mingi hinna eest tagasi Gruusia rüppe naasta. Sellega ei ole siin keegi nõus, ka tavaelanikud kinnitavad seda nagu ühest suust. Meil pole grusiinidega ajalooliselt midagi ühist olnud, kinnitavad kõik. Me ei ole sugulasrahvad ega ole meie keeled kuidagi sarnased. Et see kõik oli Stalini vigur, et Abhaasia Gruusiaga kokku pandi.

Et kui Gruusia tahab Abhaasia maid, siis saab ta need ainult verise sõjaga — umbes selline on sõjakate abhaaside kokkuvõte.

Muide — abhaaslased on eestlaste peale veidi solvunud, et me neid ei toeta. Et nemad tahavad ka iseseisvust, nagu meie saime, aga Eesti ei taha abhaase tundagi. Muudkui toetab Gruusiat, aga abhaase ei taha isegi kuulata. Ainult Linnart Mälli teavad nad siin hea sõnaga. Mäll ju tegi kunagi Esindamata Rahvaste Organisatsiooni, kuhu ka abhaasid kuuluvad. Mälli tunnevad üldse Venemaal kõigi väikerahvaste liidrid. Edu Sulle, Linnart, Sa oled suuri asju teinud!

Elan ma siin Suhhumis ühes korteris, päeva eest maksan 15 taala. Hinna sees on ka söök ja soe dušš. Aga ma olen külmaga juba nii harjunud, et ei tahagi sooja. Pealegi on siin nii palav, et külm dušš on ainus, mis jahutab. Täna öösel ei saanud kuidagi magama jääda, sest isegi kell 1 öösel oli 29 kraadi sooja toas! Tegin aknad lahti, aga siis kostis jube tänavamüra sisse (elan kohe kesklinnas) ning tuba tuli momentaalselt sääski täis. Põrgulised piinasid mind hommikuni.

Mis mind aga täiesti allapoole kandu löi, oli Abhaasia vein. Mina lootsin, et tulen siin, mõnulen õhtul rannas (pärast tööd, ofkoors!) kuskil kõrtsus ja lürbin vaikselt mõnusalt veini.

Tutkit! Nad pakuvad siin kõikjal oma koduveini, aga enamuses on nad sinna kõik piiritust lisanud. Ning nii röve kõrvalmaitse on, et ei kannata eriti juua. Pealegi hakkab ruttu pähe. Aga alla pooleliitrise kannu nad üldse ei toogi. Esimest korda elus olen sunnitud veini pidevalt järgi jätma. Viin oleks hoopis narr sellise palavusega juua.

Hinnad on siin talutavad. Täna sõin näiteks lõunat Suhhumi rannapromenaadi ühes uhkemas välirestos nimega Nartaa. Võtsin suure hunniku šašlõkki, adžikat, piraka hatšapuri, roheline salati ning pool liitrit veini ning kõik kokku läks 120 krooni meie rahas. Sellest vein maksis vaid 11 krooni . . . Aga olgu vein või 100 krooni, aga olgu parem!

Eile-täna olin Suhhumis (muide, abhaasiapäraselt on linna nimi „Suhhum”, mitte „Suhhumi”, nagu Eestis on harjutud kirjutama, see gruusiapäraselt), homme hommikul sõidan lõunasse Gali rajooni, kus elavad peamiselt grusiinid. Seal aeg ajalt teevad grusiinid rünnakuid ning röövivad inimesi. Tahtsin minna Kodori orgu, aga mulle tehti selgeks, et see on mõttetu, sest ainukest teed Abhaasia poolelt valvavad Vene sinikiivrid ning nad ei lase mind eriti kaugele.

Olgu, internet on siin taas aeglane, mis ma ennast kiusan. Olge terved ning kallistage sõpru ja tehke Eesti sugu!

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2007/06/abhaasias-suhhumis.html>

Abhaasia–Gruusia piiril

Käisin täna Abhaasia–Gruusia piiril Gali rajoonis, kus elavad peamiselt grusiinid. Takso-ga käisin, nii umbes sada kilti oli ja maksin 1600 rutsi (750 krooni). Maantee oli sinna küll selline, et paras tankiga või soomukiga sõita. Ma arvan, et isegi džibiga poleks olnud mõnus mööda asfaldiauke künda.

Küla küla otsa tee ääres, sead jooksid koos põrsastega igal pool vabalt ringi nagu koe-rad. Sigu on siin palju nagu lambaid Dagestanis. Palju lagunened ja maha jäetud maju nagu Suhhumiski.

Enne Gali linna sissesõitu oli Vene rahuvalvajate kontrollpunkt. Rahuvalvajaid meenutas küll vaid tükk sinist kleeplinti ümber kiivri. Neil seal nii rahulik, et pole mõtet enda välja-paistmisega vaeva näha. Meid nad ei kottinud.

Gali rajoon oli ikka päris vaene koht. Ma ei saanudki seal ausalt öeldes sotti, kuidas gru-siinidel seal elu on. Lahmida ka ei taha, eks me ise oleme näinud, mida Moskva ajakirja-nikud Eestis on teinud. Tulnud, intervjuueerinud paari inimest ja siis teinud ilgelt järeldusi kohe.

Need, kes minuga rääkides olid nõus oma nimesid ütleva, väitsid, et elu normaalne, ab-haasid neid ei kiusa, elavad rahulikult. Et mingeid muresid pole. Eks see tiba kahtlaselt kõlas, sest silmaga näha, et elu on seal silt. Aga kes teab — võib olla oli varem veel hul-lem. Kohalikud grusiinid on ju pidanud vähemalt kaks korda siin oma kodud maha jätma ja Gruusiasse põgenema. Aga alati on tagasi tulnud, sest ega Gruusias neid eriti oodata ja kodud on siin.

Siis olid seal paar meest, kes ise tulid minuga rääkima. Nad palusid, et ma nende nime-sid ei nimetaks, ning väitsid, et abhaasid kiusavad täiega grusiine. Et need kohalikud, kes räägivad, et elu ilus, et nad lihtsalt kardavad.

Nii et mine võta kinni! Tundub, et Galis elavad grusiinid on lihtsalt kahe tule vahele jää-nud ning mõlemad pooled suhtuvad nendesse umbusuga. Ma olen kuulnud, et Gruusia sisepoliitikas nimetatakse neid grusiine, kes lähevad tagasi oma kodudesse Abhaasiasse Galisse, lausa reeturiteks.

Fakt on aga see, et mõned kuud tagasi kadus nagu tina tuhka üks Gali administratsiooni juhte David Sigua, kes kutsus avalikult kohalikke grusiine toetama Abhaasia võime. Min-gid maskis mehed tungisid ühel veebruarihommikul tema majja, viisid kaasa ning enam pole keegi mehest midagi kuulnud. Ilmselt ta Gruusiasse viidi ja on tänaseks tapetud, arvavad kohalikud.

Tahtsin, et taksojuht viiks mind kuhugi grusiinide külla. Abhaaslasest taksojuht Rustam keeldus järsult, ütles, et tema sinna ei sõida. Et kardab.

Käisime siis Abhaasia ja Gruusia piiril Inguri jõel. Seal valvavad ka Vene rahuvalvajad. Inimesi ikka oli seal. Gruusia laseb oma rahvuskaaslasi ikka üle. Aga välismaalasi üle ei lasta. Näiteks mind.

Mind peetakse üldse Gruusias piiririkujaks, sest Gruusia peab ju Abhaasia piiri enda omaks. Formaalselt rikun ma Gruusia piiri Abhaasias olles. Samas — Eestil on ju Gruu-siaga viisavabad suhted. Pole ju minu mure, et Psou jõel ei seisa Gruusia piirivalvureid.

Abhaasia välisminn oli siiski nii kena ja tuli mulle vastu sellega, et andis mulle Abhaasia viisa niisama vahelekena, et ma selle passi vahele pistaks. Mitte ei löönud tükki passi.

Nad teavad, et siis võib tulevikus Gruusias probleeme tulla, kui grusiinid avastavad Abhaasia viisa passist.

Karmo küsis, et kas Suhhumist väljaspool on ka rahvas sama meelt, et Abhaasia peab olema iseseisev. Jah, on küll, nii palju kui ma olen inimestega rääkinud. Grusiinid Galis ehk pole, aga muidu on rahvas haruldaselt üksmeelne. Kohalik sõltumatu meedia on ka sama meelt. Vähemalt jällegi need ajakirjanikud, kellega mina olen kohtunud. Peale riiklike lehtede on siin kolm sõltumatut lehte. Need on suuremad kui riiklikud lehed ja seega mõjukamad.

Kolleegide väitel pidi neil normaalne elu olema, võim neid ei eriti kiusa. Venemaaga ei anna võrreldagi. 15 aasta jooksul polevat siin kedagi teisitimõtlemiss eest jälitatud ega vangi pandud või ühtegi lehte suletud. Nii nad väidavad.

Peamine probleem pidi ajakirjanikel siin olema hoopis see, et kõik tunnevad kõiki. Elanikke on Abhaasias ju umbes 200 000. Ebamugav pidi lihtsalt kirjutada olema, et mu naaber on varas jne.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2007/06/abhaasia-gruusia-piiril.html>

Maailma lahkemaid eestlased elavad ilmselt Abhaasias

Jõudsin eile hilisõhtul ilusti-kenasti Moskvasse tagasi. Kogu seekordse tiiru teravaim elamus oligi ehk eile Sotšis, kui läksin endale tagasisõiduks lennukipiletit ostma.

Selgus, et enamus reiselele olid piletid väljamüüdud, aga õnneks kella kaheksaks õhtuks Moskva linnavalitsuse lennufirma lennule paar tükki siiski oli. Sulanuts oli mul otsas, pakusin krediitkaarti. See ei läinud läbi. Kõmpsisin siis pangautomaadi juurde, toksisin pinni sisse, aga automaat, valevorst, teatas, et mul on limiit kaardil läbi.

Kuradi lugu, seista ilma rahata kuskil Sotšis! Õnneks olid eelmisel nädalal seal mõned head tuttavad tekkinud, helistasin need läbi ja üks oli nõus mulle 7000 rutsi laenama. Et pärast annan Moskvast tema tuttava kätte raha ära. Aga raha oli vaja veel ära tuua.

Müüjamutt arvas, et kui ma tunni aja pärast tagasi tulen, siis võivad need paar vaba piletit ka läinud olla. Mis sa hing teed! Aga tegin seda, mida tegelikult ei tohiks Venemaal teha ning kellelegi ei soovita, — mutt paistis sõbralik ja ma jätsin talle oma passi panti, et hoidku mulle üks pilet. Tegelt oleks võinud ka raha mutile pakkuda, aga see ei tuld meelde. Aga läks hästi — sain raha, pileti ja ka passi tagasi.

Lennukis nägin lõpuks siis ka seda kuulsat *show'd*, mida pakuvad üleolevad ja purjus uusvenelased Moskvast. Istusin kohe *business*-klassi taga ja piinlesin kaks tundi. Kaks tüüpi, kel muide polnud ühtegi kotti ka kaasas, ka pagasis mitte — ilmselt tulid lihtsalt Sotši üheks õhtuks pummeldama —, lihtsalt lällasid, näpistasid naisi ühest kohast ning lasid üksteise võidu oma mobladest vene viimast diskot. Vastik vaatepilt oli. Paljud reisi-

jad protestisid, aga stjuuardid vastasid, et nad ei saa midagi teha, et nad sõidavad *business*-klassis ning neile on kõik lubatud. Niikaua, kuni nad oma kohal püsivad enam-vähem, võivad teha mida tahavad.

Business-klass tähendas muide selles Tu-154-s lihtsalt tasuta napsi ja paremat sööki. Ja et nende eest ei istunud kedagi ning jalad sai vastasistmetele sirutada (Tu-154-s käivad istmed nagu liigendnoad ette kokku).

Aga vahepeal, kui vakka oli, siis ma olin Abhaasias eesti külades Sulevis ja Salmes. No on seal alles lahked, armsad ja naljatilkadest eestlased! Eestis vist kuskilt tervet külatäit selliseid korruga ei leia. Ma pean neist väärt loo kirjutama.

Vanad memmed, 70-80-aastased, aga nii elurõõmsad ja viskasid nalja nii, et mul oli kõht krambis vahepeal. Eriti Lilli-tädi Sulevist. Nagu ta ise ütles, et ilma naljata ei püsiks seal üldse elus.

Või papa Jaan. Selliste uhkete vuntsidega võimas 78-aastane vana. Mees nagu vana-aegselt piltpostkaardilt. Tema ongi siin fotol. Ja kui lahke oli veel Helmi-tädi. Sellisel puhul vist öeldakse, et sa mu heldeke!

Suur tänu neile kõigile minu vastuvõtmise ja kostitamise eest! Mul oli kohe sinna saabudes selline tunne, nagu oleks maale vanaema juurde jõudnud, tagasi lapsepõlve.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2007/06/maailma-lahkemaid-eestlased-elavad.html>

Maailma lahkeimad eestlased on leitud! Nad elavad Salmes ja Sulevis

Lennart Meriga ühel aastal sündinud Lilli Angelstok Abhaasia eestlaste Sulevi külast on selline äge vanaema, et anna olla! Eestlasliku jonni musternäidis.

Igal suvel võtab ta oma kariloomad ning läheb nendega jala üle 30 kilomeetri kaugusele mägedesse ning elab seal kaks kuud. Sügisel paneb kriimused riided selga, värvib näo ära ning läheb küla peale kadri- ja mardisanti tegema!

„Proovigu mind mitte sisse lasta!” hüüatab 78-aastane Lilli-tädi sõjakalt, aga naerdes. „Juba 60 aastat olen käinud kadrit jooksmas, kuidas ma siis ei lähe see aasta!”

Kui korraldataks vanaemade maailmameistrivõistlusi, siis oleks Lilli Abhaasia eestlaste Sulevi külast seal kõva tegija. Niivõrd särtsakas ja elurõõmus on ta. Ja jutt jookseb nagu Nipernaadil. Mul on kõht kogu aeg naerust kõveras.

Vanaema Lilli kõige kõvem trikk on igasuvine rännak loomadega mägedesse. „Perevalli,” nagu ta ise ütleb ja näitab käega eemal paistvate lumiste tippude poole. Pereval tähendab vene keeles mäekuru. „Kahe päevaga olen kohal, mis see 30 kilomeetrit minna on,” seletab ta rahulikult ja lööb käega. Leidis ka mille kohta küsida, näib ta ütlevat.

Abhaasia eestlaste kõige kuulsama suguvõsa, Angelstokkide kõige vanema liikmena on Lilli-tädi justkui eestlasliku jonni musternäidis selles superkliimaga, aga tänaseks vaesunud kolkas, kust veel 14 aastat tagasi käis üle ka Abhaasia–Gruusia sõda. Lilli teeb käega suure kaare, kui räägib, kust täpselt tankid läbi sõitsid ja mida nad kõik tegid siin.

„Siin ilma naljata hakkama ei saa,” kinnitab Lilli-tädi sama elurõõmus õde Agnessa Rõuk. Ja laulab Valgret nagu löoke. Kuigi jah, teda võiks parem nime-tada siis juba kõigi löokeste vanaemaks, sest Agnessa-tädi on ka juba 70 aastat täis. Ta on mitu korda Tallinnas laulupeol käinud, nagu ka Lilli.

Korruga nii palju muhedaid eestlasi, nagu on üle 120-aastase ajalooga Salme ja Sulevi külas, kodumaal ilmselt ei leiagi.

Nõukogude ajal, veel 1980. aastatel elasid kõrvuti asuvates Salme ja Sulevi külades enamikus eestlased. Nendel kahel külal on vahet kaheksa kilomeetrit, kuid tee on jube kehv, tavalise sõiduautoga ei pruugi läbigi pääseda. Praegu on nii, et kahe küla peale on 1300 elanikust veidi üle 200 eestlased.

„Ei, neid ei saa eestlaste hulka enam lugeda, nad ei räägi isegi eesti keelt. Ja Juhansonit Evaldit ära ka unusta,” loevad Eerika Vurman ja Ernst Lestman näpude peal eesti peresid kokku.

Eestlane kohalikus volikogus

Mõlemad on 40-ndates ja elavad madalamal asuvas Salme külas. Eerika on kohaliku eestlaste kogukonna juht ja kohaliku administratsiooni number kaks. Ernst, kellele rohkem meeldib, kui teda lihtsalt Erniks kutsutakse, on ainuke eestlane, kes kuulub kohalikku volikogusse. Ülejäänud on armeenlased.

Salme ongi tegelikult juba armeenia küla, Sulevis on veel eestlased ülekaalus. Seal räägivad isegi mõned armeenlased eesti keelt!

„Vanasti oli nii, et loomad olid aiad ümber, keegi ei jooksnud küla peal ringi. Nüüd, kui tahad elada, tee ise aed endale ümber!” kirjeldab elu muutust Erni 70-aastane ema Helmi. „Kõikse ilusam aeg oli kuni 1950. aastateni, kui siin elasid veel peaaegu ainult eestlased,” lisab Erni 78-aastane isa Jaan. Mõlemad on nagu härra ja proua Lahkused ise. Mina mõtlesin, et selliseid inimesi kohtab veel ainult muinasjuttudes.

Varem, enne sõda, 1990. aastate alguses elas Salmes veel palju grusiine, aga nad pidid põgenema ning nende majad pandi põlema. Huvitavalt kombel tulid asemele armeenlased, mitte abhaasid. Armeenlased on siin palju maad kokku ostnud.

Kevadel oli nii, et Salme kooli 120 õpilasest olid kaheksa eestlast ja kolm abhaasi, ülejäänud olid kõik armeenlaste lapsed.

Sulevis polegi enam kooli. Alles oli, aga juba laguneb. Nagu ka kunagi eestlaste endi rahaga ehitatud klubi.

Õpetaja Irma annab koolitunde eesti lastele oma kodus. Neli klassi annab, siis peavad Salmesse kooli minema. Praegu õpib Irma juures kolm last. Varsti tuleb vähemalt kaks juurde — Jaana ja Vitali. Jaana on praegu kõige noorem eestlane seal, viieaastane. Aga räägib eesti keelt, tubli tüdruk!

Kuna lapsi on vähe, siis helget tulevikku eestlased seal Abhaasia-Vene piiril — piirijõgi Psou jookseb otse Salme küla alt mööda — eriti ei näe.

„10-15 aasta pärast siin eestlasi enam pole,” arvab Lilli Angelstok Sulevi kohta. „Mina siin tulevikku ei näe,” ütleb Erni Salme kohta. „Isegi ei taha kodus remonti teha. Tuju pole, midagi paremaks siin ei lähe. Nõukogude ajal oli vähemalt kord siin.”

„Teed eriti pole, kooli enam pole, poodi pole, elektriga on pidevalt jama,” loetleb omalt poolt Sulevi küla hädasid kõige noorema eestlase Jaana ema Natlja Jakobson. „Näiteks talvel pole vahel nädalate viisi elektrit.”

Noored lendasid Eestisse

Veel 15 aastat tagasi oli noori eestlasi terve pinu, aga sõja puhkedes pakkus Eesti riik võimalust ajaloolisele kodumaale sõita. Saatis lennukid Adlerisse jär- gi. Lennukitesse istusid just eelkõige noored.

Erni vennad-õed on kõik Eestis. Algul sõitis ka Erni Eestisse, aga tuli tagasi. Vanemate pärast, mamma Helmi ja papa Jaan ei tahtnud ära sõita. Keegi pidi nende eest hoolitsema. „Enamik vanemaid on keeldunud ära sõitmast, kuigi lapsed kutsuvad,” ütleb Erni.

Kahe küla kõige vanem eestlane Johannes Nugis istub oma maja ees nagu saa- dik minevikust. Tal käib 96. eluaasta ja tema vanaisa Jaak oli 19. sajandil Sal- me küla üks esimesi asukaid.

Taat käib kebajalt ise ringi, kuigi silmad on nii viletsad, et praktiliselt ei näegi („Keevitusega rikkusin noorest peast silmad ära!”), ning kõrvad nii viletsad, et ma pean kõva häälega karjuma. Aga noorust mäletab. „Siis oli elu vabam, maad anti igapähele, kes tahtis.” No kellel ei oleks noorusest kõige ilusamad mälestused!

Teises maailmasõjas käis Johannes koos Eesti laskurkorpusega Valgevenes. Sõ- dis vanemseersandina tankiväes. Tuli tagasi ühegi kriimuta. „Nendega, kes olid tankiväes, oli nii, et nad kas said surma või siis ei saanud üldse haavatagi.”

Vana sõjamees ei kurda üldse. „Erni käib ikka abiks, saab hakkama.”

„Endast vanemaid peab ikka aitama,” ütleb Erni sellepeale tõsiselt nagu kiri- kus.

Hoolimata verest tühjaks jooksmisele elab veel kohalike seas eestlaste kuulsus. Abhaasia pealinnas Suhhumis oli nii, et kui ma ütlesin, et olen Eestist, siis paljud abhaasid vastasid: „Oo, kas tead, et meil elab siin külades ka eestlasi? Nad teevad kõige paremat suluguni juustu!”

Salmes selgub, et see on tõsijutt. Eestlased ei pea oma juustuga kuhugi kaup- lema minema. Kokkuostjad tulevad ise nende juurde isegi 120 kilomeetri kau- guselt Suhhumist. Juuni algul müüsid eestlased juustu 90 rubla (41 krooni) kilo. Hea juustu saladuse taga on muidugi töö, töö ja veel kord töö. „Vaata mi- nu lehma, nad on kaks korda suuremad kui naabril,” seletab Erni.

Majad Sulevis ja Salmes on täiesti ehtsad Eesti kodud. Tunne on nagu maal vanaema juures. Toit on ka nagu Eestis. Mamma Helmi pakub mulle verivorsti. „Aga sa oledki siin meie juures nagu Eestis,” kiidab ta ise takka.

Jaanipäeva veel peetakse, eriti kihvt pidi olema Sulevis. Viimased eesti kom- metega pulmad peeti viis aastat tagasi.

Nüüd käiakse rohkem koos matustel. Siis tulevad kõik eestlased kokku. Viimati maeti juuni algul Lilli-tädi vend Angelstoki-Voldemar. Jälle üks maja tühi.

„Ümberringi on palju tühje maju,” muutub Lilli-tädi kurvemaks. Ja jätkab siis jälle talle omaselt, rõõmsamalt: „Varsti on nii, et Sulevis astu suvalisse majja, pane oma „tšemodan” nurka ja ela!”

Maja saab osta 3000 dollariga

Kui koos Eeriga jala Salmest läbi metsa Sulevisse lähme, siis käed käivad tal kogu aeg — näitab mulle endisi talukohti, kus varem eestlased elasid. Nüüd kasvab seal paremal juhul pöök.

Maja pidi Sulevis kätte saama 3000 dollariga. Oo, ostaks siia suvila! Koht looduse poolest ju nagu paradiisi eeskoda. „Paar suve käid, kolmandat korda tulled, siis pole majas enam midagi. Marodöörid tulevad,” rahustab Eeri mu maha.

Kahju, kihvt oleks ju elada näiteks sellistest kohtades nagu Tammelageda, Tuuleseljak, Abessiinia, Põrgu või Mannaster. Viimane kohanimi tuleb venekeelsest sõnast monastõr, seal asus kunagi klooster. Kõik on need vanad Sulevi küla kohanimed.

Muide, ametlikult pole enam ka Salme ja Sulevi küla. Selle asemel on abhaasiakeelsed nimed Psou ja Psouhua. Pärast sõda abhaaslased panid. Lubasid hiljem eestlaste nimed tagasi panna, aga seni ei midagi. Õnneks räägivad ka kohalikud armeenlased ja abhaasid omavahel ikka Salme ja Sulev.

„Mamma, ma lasin selle karu maha, kes esimeste eestlastega Sulevisse tuli!”

Eestlastel pääs vähemalt Eestisse

- Veel mõne aasta tagune probleem, et eestlased ei saanud Abhaasiast kuidagi Eestisse, on Vene riigi abil lahenenud, kuid Eestist Abhaasiasse ei pääse ikka.
- Eestlased said nagu kõik Abhaasia elanikud võimaluse võtta endale reisimiseks Vene välispass. Sellega pääseb üle piiri Venemaale ja Moskvasse Eesti saatkonda viisa järele. Probleeme eriti pole. Lilli Angelstoki pojapoeg Arnold pääses niiviisi isegi Tartu ülikooli õppima Eesti riigi kulul.
- Paljudel Abhaasia eestlastel on muide, nagu ka osadel abhaasidel endil, nüüd lausa kolm isikuttõendavat dokumenti — Abhaasia pass, seal siseriikliku isikutunnistusena samuti veel kehtiv Nõukogude pass ning Vene välispass.
- Keeruline on aga endiselt lugu nende Salmest ja Sulevist pärit eestlastega, kes tahaksid sugulasi Abhaasias külastada. Neil on kõigil Eesti pass, aga sellega üle Venemaa ja mittetunnustamata Abhaasia piiri ei pääse. Nipp on selles, et tagasipääsemiseks on vaja Vene viisat, aga Vene turismiviisad on ühekordsed. Edasi-tagasi käimiseks on vaja mitmekordset Venemaa tööviisat.
- Siiski on tegemist Kaukaasiaga ning kui väga-väga vaja, siis on üle piiri ikka saadud.

Tšatša eest ei pääse sa kuhugi

- Salme ja Sulevi külast rääkides oleks variserlik mööda minna kohalikust puskarist tšatšast ja veinist — selle joomine käib seal kohaliku kultuuri juurde.

- Erni ema pakub hoolitseval toonil kohe esimese söögikorra eel: „No veidi tšatšat proovid ju ka, eks!” Papa Jaani tšatša on vähemalt 50 kraadi. Pärast Sulevis pakub Rõugu-Jaan veel vägevamat kraami.

- „Tšatša peale peab kõvasti, kõvasti sööma, et see võimust ei võtaks,” õpetab papa Jaan. Ta teeb iga aasta viinamarjadest oma tarbeks 300 liitrit tšatšat.

- Mamma Helmi teeb sellest omale eraldi tšatšat, laseb veel metskirsside peal tõmmata. Välja tuleb nagu liköör. „Iga hommik tuleb pits võtta, siis on see rohu eest,” õpetab ta ja toob näite joogi tervendavast mõjust. „Kalmuse-memm elas 104-aastaseks, iga päev võttis 100 grammi. Oma pojapoja pulmas, kui oli saja-aastane, tegi veel valssi.”

- Majaperemees Ernile tšatša ei meeldi. Ta teeb endale veini. Kaks tonni iga aasta. „Punast ja musta enam ei tahagi, vanaks olen jäänud,” ütleb ta. „Valge on hea kerge.”

Kommentaar: Nad NII VÄGA tahavad laulupeole!

Just lõppes Tallinnas laste ja noorte laulupidu, kus Triin Koch dirigeeris vahvalt Urmas Sisaski „Oodi armastusele”. Kahe aasta pärast tuleb Tallinnas üldlaulupidu.

Abhaasia eestlastel on väga suured laulutraditsioonid, nad on alati üldlaulupidudel kohal olnud. Ning andnud sellega märku, et eesti jonn seal kaugel maal elab veel.

Eelmisele üldlaulupeole poleks nad äärepealt saanud, vaid Venemaa eestlaste hea ingli ja sõbra Ants Paju imetrikid aitasid nad õigeks ajaks Eestisse.

Kahe aasta pärast tekib sama probleem, kuidas Abhaasia eestlased saaksid Tallinnasse laulma tulla. Selleks ajaks peaks Eesti riik Andrus Ansipi targal juhtimisel juba küll nii rikas olema, et oleks auasi eestlaste esindajaid üle maailma laulukaaress alla kokku tuua. Ainult et sellega peab õigel ajal tegelema hakama!

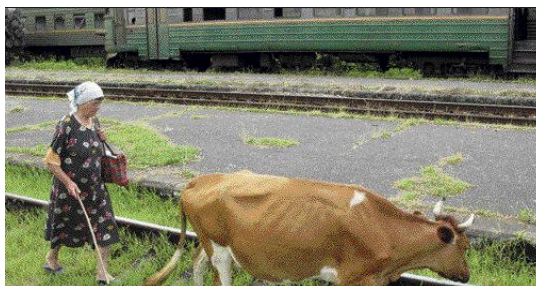
Selles ärge üldse kahelge, et vajalikud laulud on neil kõige paremini selgeks õpitud. Sest nad armastavad oma rahvust väga.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51093625>

Suhhumi eestlaste juht päästis sõja ajal inimesi

Eestlanna Svetlana Holitš on Abhaasia Leoni ordeni kavaler, mis on kõrgeim riiklik autasu, mida Abhaasia on seal elavale eestlasele andnud.

54-aastane Svetlana, kes on sündinud Jakobsonina, sai ordeni selle eest, et ta päästis 1993. aastal Abhaasia–Gruusia sõja ajal haavatuid. Ta oli siis medõde.

„Ühte tunnelisse oli 12 haavatut lõksu jäänud. Keegi ei julgenud autojuhiga neid ära tooma minna, ma läksin,“ räägib ta rahulikult nagu inimene, kes peab teiste abistamist enesestmõistetavaks. „Ümberringi tulistati, plahvatused käisid, aga mul õnnestus nad ära tuua.“

Nüüd, rahulikuma elu ajal, juhib aktiivne Svetlana Suhhumi eestlaste ühendust ning peab peaaegu üksi linnast väljas, mägede jalamil suurt majapidamist.

„Midagi polnud teha, tuleb ennast ära elatada,“ räägib Svetlana, miks ta paar kuud tagasi võttis oma kaelale majapidamise koos 17 lehmaga. Tuleb toita kolme lapselast, samuti üleval hoida invaliidist poega.

„Kui reedel on vaja Suhhumi turule jõuda, siis pean tõusma kell pool neli, et kõik tööd enne ära teha,“ kirjeldab ta elu Tsabalis, kust on Suhhumisse kahe tunni tee.

Enne minuga kohtumist müüs ta turul ära 37 kilo sulguni juustu, 80 rubla (36 krooni) kilo.

Svetlana jutust selgub, et kuigi Abhaasia–Vene piiri ääres hakkab Salme ja Sulevi eestlaste elu kokku kuivama, on nendel küladel veel hästi läinud. Suhhumi ümbruses asunud vanadest Eesti küladest Ülem- ja Alam-Lindast ning Estonkast pole enam sisuliselt midagi järele. „Mõni üksik eesti pere elab seal veel,“ ütleb Svetlana kurvalt.

Enamik Kesk-Abhaasia eestlastest elab Suhhumis, kuid nemadki on suures osas vanemad inimesed. Sama lugu, mis Salme ja Suleviga — enamik noori lendas pärast sõja puhkemist Eesti riigi abiga ajaloolisele kodumaale. Kümnekond eesti last siiski Suhhumis elab, kuid pole kedagi, kes neile eesti keelt õpetaks. Varem õpetas lastele keelt Taive Naaber ning Eesti haridusministeerium saatis talle isegi raha. Kui raha enam saata ei saanud, lõppes eelmise aasta märtsis ka keeleõpetus, väidab Holitš. Nüüd on nii, et eesti keele õpetamine on iga vanaema südametunnistuse asi.

Peale keeleõpetajale maksmise tahaks Holitš Suhhumi eestlastele ka muud toetust, sest kohalikud on tema sõnul vaesed. Riik alles kosub sõjast ning majandusblokaadist.

Kellelgi pole raha

„Eestlaste organiseeritus pole praegu eriti heal järjel, sest kellelgi pole raha,” kurdab ta. „Suhhumis tuleb kultuurifestival, kus iga rahvas esineb oma rahvariides. Selleks oleks raha vaja, aga pole. Näiteks poolakate siinset ühendust toetab Poola riik küll.”

Svetlanal on üheksa venda-õde, neist vend Ruudi Jakobson elab Sulevis, üks töötab Murmanskis laeval ning kõik ülejäänud elavad Eestis. Ka tema 77-aastane ema Liidia elab Tartus.

„Ma jäin justkui maha sellest ümberkolimisest,” lausub Svetlana, kellel on muide Eesti elamisluba.

„Ma sõidaks ka hea meelega ära, aga pojanaist ei lasta siit välja. Ma nii igatsen omade järele,” kurtis Svetlana.

Tema ema on sündinud Krasnodari oblastis Eesti külas, isa Abhaasias Eesti külas.

„Ma ei teagi, kust meie juured üldse pärit on, sest Stalini repressioonide ajal löödi meie perekond nii sassi,” räägib Svetlana Holitš. „Vanaema ei tahtnud Nõukogude ajal oma minevikust üldse rääkida, aga mäletan, et tal oli alles veel Eesti Vabariigi pass.”

Abhaasia kangelane

- Üks eestlane teenis Gruusia–Abhaasia sõja ajal välja ka Abhaasia kangelase aunimetuse. Postuumselt.
- Svetlana Holitši andmetel tuli Tartust pärit Kaspar Martõnjuk 1993. aastal Abhaasiasse sõpradele külla ning jäi sinna sõdima. „Ühes tulevahetuses jäi ta lõpuni oma positsiooni kaitsma, viimase padrunini,” teadis Holitš. „Pärast tunti ta vaid kella ja riiete järgi ära.”
- Selle lõpuni vastupanemise eest anti Kasparile kangelase aunimetus.
- Kaspar Martõnjuk on Holitši sõnul maetud Suhhumisse.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51094199>

Eesti oma projekt tulevases olümpiapaigas Punasel Lagedal

Krasnaja Poljanas ajavad eestlased tasapisi oma projekti — kõigepealt teha Tammsaare muuseumi juurde oma Eesti nurgake ning hiljem ehk koguni kultuurikeskus.

Asju ajab endine Sotši liiklusmiilitsa ülem, septembris 70. aasta juubelit tähistav Ugo Reiljan, kes ise ütleb, et on kohalikele eestlastele kohtuniku, advokaadi ja pihhiisa eest. „Sest ma tunnen moraalselt vastutust kõigi siin elavate eestlaste ees!” kinnitab ta.

Reiljanite veri on toimekas igal pool. Eesti kõige toimekama, Reiljani-Villuga — seob Ugot otsene vereside. Ugo vanaisa ja Villu vanavanaisa on vennad. Ugo Reiljan oleks Villule peaaegu onu.

Tulevane keskus peab tulema Krasnaja Poljanasse, kus toimuvad 2014. aasta Sotši taliolümpia kõik suusaalad. Krasnaja Poljana on eestlastele paremini tuttav Punase Lageda nime all. Küla asustasid küll kunagi kreeklasted, kuid öit-sengule löid küla 121 aastat tagasi siia saabunud eestlastest väljarändajad.

Täpselt sada aastat tagasi peatus Punasel Lagedal kirjanik Anton Hansen Tammsaare, kes kirjutas seal muuhulgas oma tuntud jutustuse „Poiss ja liblikas”. Just Nõukogude ajal Ants Paju eestvedamisel rajatud Tammsaare majamuuseumis tahavadki senini seal elavad eestlased oma liblikat püüdma hakata.

Muuseum uuele elule

Kogu Kaukaasia eestlaste ühenduste juht Ugo Reiljan räägib, et kohtus 10. juulil ehk kuus päeva pärast seda, kui Sotši valiti olümpialinnaks, Sotši kultuurivalitsuse juhtidega ning „asi sai kokku lepitud”. Sotši linnavõimud andsid loa rekonstrueerida Tammsaare majamuuseum ning rajada sinna juurde Eesti nurgake, nagu Reiljan seda nimetab. „Nad kinnitasid, et idee võib käiku lasta, valmistage projekt ette.”

„Et kui turist sinna tuleb, siis ta saab aru, et see on Eesti koht. Seal saab eesti sööki ja eesti jooki,” selgitab Reiljan.

Majamuuseumi rekonstrueerimiseks on Eesti riik oma eelarvest juba eraldanud 400 000 krooni. „Olümpia tulek meie plaane ei sega,” lisab ta.

Kohtudes juunis Reiljani ja kohaliku administratsiooniülemaga Krasnaja Poljanas Tammsaare muuseumis, arutasid mehed veel kõva häälega plaani teha sinna koguni Eesti kultuurikeskus. Nüüd tunnistas Reiljan, et praegu on reaalsem „Eesti nurgake”. Kultuurikeskus nõuab lihtsalt rohkem raha ning kohaliku võimu suuremat toetust.

Idee oleks Reiljani sõnul selline, et tulevase kultuurikeskuse süda on muuseum (mais käis seal üle 200 külalise), sinna juurde tuleks ehitada eraldi suurem hoone, milles on ruumid kultuuritegemiseks, hotell ja muu külalistele vajalik. Kogu see kupatus oleks isemajandav.

Muuseumi maa kuulub praegu kohalikule omavalitsusele. See ongi keeruline koht! Kas nad ikka annavad selle maa kohalikule Eesti seltsile?

„Kui me saame juriidilise õiguse seal midagi teha, alles siis saame otsustada, mida ja kuidas,” ütles Reiljan juunis. „Ja oleks vaja ka Eestist kedagi leida, sellist patriootilist inimest, kes oleks sellest projektist huvitatud.”

Krasnaja Poljana administratsiooni ülem Sergei Avdejev jättis juunis padupositiivse mulje. „Teeme plaani valmis ja kui raha on, siis ma garanteerin, et see läheb läbi! Ärme mõtle nagu „sovki” (slängisõna Nõukogude aja inimese kohta vene keeles — toim), aeg on teine, inimesed teised.”

„Seda on väga vaja, et säilitada siin eestlust. Mida rohkem rahvusi siin on, seda huvitavam on siin elada — et säiliks Sotši omapära,” ütleb Avdejev. Sotši piirkonnas elab ligi 120 rahvust. „Mina tahaks, et siin lõhnaks Eesti järele alates arhitektuurist kuni köögini ja seinanikerdusteni.”

See kõik on ilus muusika. Esialgu on probleeme isegi sellega, et 20-rublase piletiga säilitada Tammsaare muuseumis Eesti nägu.

Juunis näiteks oli muuseumi ühes toas üleval näitus 150 aasta möödumisest sellest, kui tsaari-Venemaa vallutas Kaukaasia. „Koristage see kasakavärk siit kohe ära. Et hommepäev seda asja siin enam ei oleks! See on käsk!” ütles Ugo Reiljan väga kategoorilises toonis muuseumijuhile, endisest miilitsast venelasele. Ning ei lasknud tollel isegi vastu vaielda.

Üks asi veel — poliitika. Seni pole aprillisündmused kohalike eestlaste plaane mõjutanud, aga Venemaal ei tea ial selliseid asju ette.

Ugo Reiljan on otsekohene mees ja ei varja, et suhtub halvasti sellesse, mida Eesti valitsus tegi. „Teie mängite seal poliitikat, aga meil tuleb siin sellest jamasid!” räägib ta. „Kuni viimaste sündmusteni olin ma alati uhke, et olen eestlane, olin uhke oma ajaloolise kodumaa üle, aga praegu on Eesti väärtus Venemaal inimeste silmis langenud.”

Etnilisi eestlasi elab Punasel Lagedal praegu saja ümber. Kohe kõrval asuvas Esto-Sadokis (Eesti Aiake) elab veidi rohkem. Kogu Sotši piirkonnas elab aga Reiljani andmetel 700–800 eestlast. Puhtalt eesti peresid veel on.

Kohalike eestlaste ühenduse juht Valter Kerman räägib, et eesti keelt õpetati siin kuni eelmise aastani. Olid kursused, osales 25 inimest, enamik neist olid noored. Kõige noorem eesti keele õppija oli üheksa-aastane. Kursustel õpiti eesti ajalugu ja geograafiat, loeti ajalehti.

„Palga tõttu läks meie õpetaja Helmi Sebrikova ära, ta põhiamet on medõde,” kurdab Kerman. „See raha, mis Eestist saadeti, oli niivõrd väike.”

Eesti haridus- ja teadusministeeriumist öeldi aga, et kuigi õpetamiseks on Punasel Lagedal tingimused olemas, ei ole seal eesti keele õppimise huvi ning seepärast pole ka kedagi toetada. „Kui huvi tekiks, õppijaid oleks ja õppetöö

käiks, siis tuleks Eesti riigilt kindlasti ka toetus,” lausus ministeeriumi konsultant Age Rosenberg Päevalehe järelepärimisele.

Valter Kerman eelistab rääkida vene keeles, sest eesti keelt oskab ta enda sõnul halvasti. Ta saab eesti keelest aru, kui aeglaselt rääkida.

„Tulevad, tulevad tagasi eesti keele kursused,” ei kaota Reiljan optimismi. Ta rehkendab, et eesti keeles suudab veel suhelda kolmveerand Sotši eestlastest. „Nooremad vähem. Mu enda poeg elab Moskvast, ta oskab peamiselt selliseid asju nagu „karu tuli metsast, vahtis kuud ja pühkis p... vastu puud,” naerab Ugo. Või siis „siga läks üle silla, saba tegi tilla-talla”.

„25 aastat tagasi kuulis siin eesti keelt igal pool — bussipeatuses, poes,” lausub Kerman kõrvalt. „Teised õppisid siis kogu aeg veidi eesti keelt, et meiega paremini suhelda.”

Kunagi käis Punasel Lagedal koos eestlaste koor, 30 inimest, jätkab Kerman. „Paljud on nüüd juba surnud, 15 inimest saaks kokku, aga „babuljasid” ju enam Tallinnasse laulupeole ei vii,” ütleb ta nukralt.

Puhkpilliorkester on veel ka nime järgi olemas, aga selle dirigent Eero Ratsi on juba 73-aastane. Jaanipäeva pole viimasel ajal enam ühiselt peetud.

„Neid küsimusi eestlaste elu kohta oleksid sa pidanud siin 25 aastat tagasi küsima, nüüd on hilja neid küsimusi esitada,” ütleb Ugo Reiljan otsekoheselt. „Ühesõnaga, kui me oma kultuurikeskust ei ehita, siis on eestlusega siin varsti lõpp,” võtab ta seisu kokku.

Sotši eestlased: Ants Paju on meile nagu jumal

- Ühte paneb Ugo Reiljan mulle kogu aeg südamele — Ants Paju on kõige parem inimene, sest ta on neid niiiii palju aidanud.

- Eestis on Ants Paju tuntud kui Jõgeva linnapea, Vabariigi Presidendi rahvusvähemuste ümarlaua endine liige ja endine tuntud kettaheitja. Sotšis ja Abhaasias on ta tuntud kui väheseid kodueestlasi, kes on neid pidevalt aidata püüdnud.

- „Siin on nii, et küsi ükskõik kellelt: keda sa Eestist tead? Kõik vastavad, et Ants Paju,” kinnitab Ugo.

- Reiljani sõnul oli just Paju idee, et Nõukogude ajal ehitada Punasel Lagedal suvitanud kirjanik Tammsaarele muuseum. Sellest ajast jäigi Paju sinnakanti käima.

- Kõige rohkem on Ugo Reiljan Ants Pajule tänulik selle eest, et tänu tema sidemetele jõudsid kohalike eestlaste koorid 2004. aastal Tallinnasse üldlaulupeole.

„See, kes lubas meile reisi organiseerida, vedas meid alt ning viimases hädas otsisime üles Ants Paju, kes oli just südameoperatsioonilt tulnud. Ei tea kust ja kuidas, aga viimasel hetkel oli tänu Antsule meil Adleris ees kolm reisirongivagunit ja me saime sõita laulupeole,” räägib Reiljan. „Ants Paju on meile nagu jumal!”

- Üht inimest kiidab Reiljan veel — Kerli Veskit, Eesti Vene-peakonsulit, kelle töö lõppeb Moskvast juuli keskel.
- „Kerli on väga tugev professionaal, ma hindan teda väga,” ütleb Ugo. „Ta on meid väga palju aidanud, ta on meie murede suhtes alati väga tähelepanelik.”
- „Minu tegevus on selles, et Eesti tuluke siin ei kustuks,” kinnitab Ugo Reiljan ja laulab selle peale: „Ta elagu, ta e-la-gu, ta eee-la-guuu!” Elagu käib Eesti tulukese kohta.
- „Isiklikult pole mulle seda kõike vaja, mul põleb niigi terve lõke siin!” naerab ta ja näitab käega pähe.
- See on ilmselt tõsi, sest Ugo Reiljani autoriteet on Sotšis suur mitte ainult eestlaste seas. Mis te siis ise arvate, kui mees on olnud 20 aastat kohaliku liiklusmiilitsa ehk siis vene keeles GAI ülem! Ja lahkus ametist alles 1994. aastal.
- Nõukogude ajal elanud inimesed küllap saavad aru, milline autoriteet oli liiklusmiilitsa ülemal Lõuna-Venemaal tollal ja on ka praegu. Sisuliselt on tegu peaaegu jumalaga. Ja tutvused-sidemed Venemaal teatavasti ei kao.
- Hoolimata pensionäristaastusest ei saa nii aktiivne inimene nagu Ugo loomulikult kodus istuda. Ega tema praegunegi ametikoht kehvalt kõla — Venemaa keskpanga Sotši piirkonna rahavedude ülem.
- „Ugo on praegugi Sotšis väga lugupeetud inimene,” kinnitab tema armeenlasest autojuht Arkai. „Ta on väga range ülemus, aga ta on mind meeletult palju aidanud.”
- „Annaks jumal, et Eesti presidendi poole pöörduks 13 aasta pärast (13 aastat tagasi läks Reiljan erru GAI ülema kohalt — *toim.*) ka nii nagu minu poole praegu Sotšis. Austus tuleb välja teenida teisi austades!” ütleb selle kohta Ugo Reiljan ise.
- Ugo Reiljani ameti-Volga kannab muide numbrit 777. Ja kodus seisab tal auto numbriga 007.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51094475>

Väike reis Stavropol–Naltšik–Beslan

Ma lähen teen jälle väikse reisi. Seekord ühendan pika nädalalõpu tööga. Marsruut tuleb selline Stavropol–Naltšik–Beslan–Moskva. Lendan ära täna õhtul ja tagasi olen teispäeva lõunaks.

Eesmärgid on sellised, et Stavropoli kraisis otsida üles küla nimega Podgornaja. See on tegelikult vana eestlaste küla nimega Allmäe. See on üldse kõige vanem eestlaste küla Venemaal. Sinna saabusid ümberasujad Eestist juba 1860-ndatel aastatel. 20 aastat varem, kui eestlased jõudsid Musta mere äärde.

Allmäel pidi veel eestlasi elama küll, aga mitte enam palju. Osad on kolinud elama Stavropoli, kus ma saangi kokku Rudolfiga, kes viib mind homme Allmäele.

Vot sellest külast ma siis kirjutada tahangi järgmise loo oma sarja, mis räägib eesti ja setu küladest venemaal.

Allmäelt sõidan siis bussiga kuidagi edasi Naltšikusse (Kabardiino-Balkaaria pealinn), see pole kaugel. Sinna kutsus mind külla üks mu tuttav, kes töötab sealkandis Punases Ristis. Puhkan seal tema juures mägedes veidi. Ja saan ühtlasi kokku ka sealse Eesti Seltsi inimestega.

Naltšikis pidi elama paarkümmend eestlast! Sealsete eestlaste juht Maret Romani on väga aktiivne naine. Alles see teispäev ta helistas mulle ja teatas, et kohalikus kultuurikeskuses toimunud rahvustoitade konkursil said eestlased oma toitudega teise koha! Huvitav, mida nad küll tegid. Tulen tagasi, siis ütlen.

No ja kui ma sealkandis juba olen sel ajal, siis lähen vaatan, mis toimub 3. septembril Beslanis. Beslanis toimus 3 aastat tagasi see kole tragöödia, kus lapsed pantvangi võeti ning hilisemas rünnakus koolile sai surma üle 200 lapse. Eks Beslanis saab olema õõvastav, sest sealne surnuaed pidi täis olema suuri hukkunud laste skulptuure. Sellest kõigest kirjutan järgmisel nädalal Päewalehes.

Kes pole veel lugenud, siis see nädal ilmub mul Päewalehes minu arust huvitav [intervjuu Levada keskuse sotsioloogi Leonid Sedoviga](#).

Tagasi Kaukaasiast – väike reisikiri

Nonii, olen tegelikult juba paar päeva Moskvast tagasi, pole lihtsalt jõudnud siiani viimastest reisist kirjutada. Ma pikalt ei tee.

Neljapäev, 30. august

Õhtul lendasin Vnukovost Stavropoli. Kavminvodõaviaga. Tu-154B. Esimest korda lendasin sellisega. Lennuki eripära on võrreldes tavapärase Tu-154M-iga selles, et pagasi-riiulid on avatud nagu rongis või bussis. Need ei käinud klõpsti kinni. Esimest korda nägin selliste riiulitega lennukit. Üldse tundus olevat igavesti vana lennuk. Sigakitsas istmete vahel. Nagu viimasel ajal tavaks, siis ei mingit ohutusreeglite tutvustamist.

Jõudsime ilusti Stavropoli. Mulle tuli kohalik eestlane Rudolf vastu. Suur eestluse ja oma suguvõsa uurimise fänn. Kuna ta töötab IT-mehena (muide, kohalikus miilitsas, juhib seal IT-osakonda), siis ta on teinud päris korraliku, ja mis põhiline, inforikka koduka Allmäe ehk siis Podgornoje küla kohta. Rudolf on seal sündinud. See Allmäe on üldse kõige vanem eestlaste asula Venemaal, asutatud 1860-ndatel.

Õõseks jäin Rudolfi juurde. Tore hubane kodu, kus ta oma vahva 8-aastase tütreaga elab. Abikaasa suri tal mõned aastad tagasi ära, nüüd kasvatabki tütart üksi. Ise on Rudolf 38-aastane. Fotol on ta Allmäel eestlaste vana kiriku varemete taustal.

Reede, 31. august

Hommikul viis Rudolf mind kohe Allmäele. Sinna oli kaks tundi sõita Stavropolist. Külalt mitte kaugel on Nevinnomõsski linn, kes kaardilt tahab otsida. Nevinnomõsskist veidi allpool asub. Aga otsida tuleb siis Podgornõid.

Ma sellest külalt kirjutan peagi Päewalehes pikemalt. Aga mõni sõna siiski. Eestlasi veel elab ikka seal. Vanemad inimesed rääkisid enamuses ikka kõik eesti keelt. Noorematest pidi ainult üks tubli 20-aastane kutt nimega Maksim eesti keelt oskama. Ta käis ka viimase üldlalupeo ajal Eestis. Üldiselt pole enamus külaelanikest iidamast-aadmast eestis käinud.

Siin fotol olen ma rühma eestlastega. Kui ma nüüd nimed õigesti kirja panin, siis paremalt alates seisavad Eduard Taidla, tema ema Vaike, siis tuleb Rudolfi õde, siis härra ise, edasi Nelli Maier ja Milaine Alaküla. Kõik väga kenad ja sõbralikud inimesed.

Külas pole vett ega kanalisatsiooni. Kaevust võetakse või siis korjatakse vihmavett. Külas on ülekaalus kaukaaslased, kes teadagi on külas kehtestanud juba omad kombed. Keerutamata öeldes on elu seal päris siit, üsna äraunustatud kant.

Surnuaed oli väga huvitav, täis eestlaste haudu. Huvitavad ristid.

Sain uue maitseelamuse — pirnisamakas. Õnneks polnud nii kange kui Abhaasia-eestlaste tšatša.

Allmäelt sõitsin bussiga edasi Naltšikisse. Täitsa juhuslikult sattusin sellise otsebussi peale. Tore oli muidugi see, et buss sõitis tuimalt minema 15 minutit enne sõiduplaanijärgset aega. Õnneks olin platsis. Neli tundi sõitsime umbes 200 kilomeetrit vana Ikaruse-loguga.

Õhtuks olin Naltšikis. Seal elab selline väga aktiivne eestlanna nagu Mare Romani, kes mõned aastad tagasi käärinud üles ning löi ametlikult Kabardiino-Balkaarias Eesti Seltsi. Kohtumisele nendega ma ka esimese asjana läksin, sest Mare oli lubanud selle korraldada.

Kokku oli tulnud umbes 7-8 inimest. Peale Mare rääkisid veel mõned eesti keelt. Lobisime. Osad eestlastest olid siberieestlaste järeltulijad. Enamasti Naltšikisse satuti abielumisega või siis tuldi siia elama Nõuka-ajal tervise pärast. Kokku pidi seltsi kuuluma 30 eestlase kandis. Osadel on isegi Eesti passid.

Õhtu lõpetasime oma Punase Risti ja kohalike tuttavatega restoranis. Toostide ütlemise ja kõige muuga sinna juurde. Nagu peab.

Laupäev ja pühapäev, 1.-2. august

Käisime mägedes. Elbrusele päris ronima ei hakanud kohe, aga Tšegeti kõrvalkünkal käisime. Nii umbes 3 kilomeetri kõrgusel. Päris mõnus äraolemine oli.

Mul muidugi midagi sooja kaasas polnud. Aga nagu kõisraudteega üles jõudsime, hakkas kohe külm. Loomulikult müüsid tädid seal üleval sooje kampsuneid kohalikust kitse villast. 400 rubla maksid vaid ehk siis alla 200 krooni. Väga soojad. Palav hakkas hoopis.

Väga kaugele mööda mäge minna ei saanud, sest Vene piirivalvurid olid vastas ning ilma loata edasi ei lasknud. Nojah, seal hakkas piiritsoon. Teisel pool mäge hakkas juba Gruusia.

Siin me puhkame jalga abitöötajatest tuttavatega, meie selja taga paistab lumine Tšeget.

Pärast logelesime niisama mäe all, vitsutasime šašlõkki ja veini jne.

Pühapäev läks samamoodi, hulkusime linna peal ja nädalavahetuse lõpetasime suure söömise ja veinijoomisega Punase Risti tuttavate juures. Väga head inimesed, suur aitäh neile kõige eest!

[...]

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2007/09/tagasi-kaukaasiast-vike-reisikiri.html>

Eestlaste vanim küla Venemaal naudib viimseid hingetõmbeid

Venemaa vanima eesti küla viimane eestikeelne põlvkond peab hinge sees pensioni ja potipõllundusega. Elu on raske ja kohalikud eriti entusiasmist ei pakata.

„Ei mäletagi õieti, millal ma viimati Eestis käisin . . . Vist 1970-ndatel — tollal me käisime Antsuga tihti ikka seal,“ arutab Vaike Taidla peaaegu omaette.

Tema minia, 54-aastane Nelli Maier ei viitsi üldse arvutama hakatagi. Nii ammu oli see, kui ta Eestis käis. Veidi mõelnud, arvab ta, et ta pole pärast Eestist ärasõitmist, mis juhtus kuuendas klassis, isamaal enam käinudki.

„Ma pole saanudki minna — algul pidin õppima, läksin mehele, siis pidime minema, aga lapsed sündisid ja ei saanud jälle minna. Hiljem polnud jälle raha,“ võtab Nelli läbi põhjused, miks on minemata jäänud.

Vaike, Nelli, Nelli mees Eduard ja kõik nende naabrid on ühed erakordsed eestlased. Nad on Venemaa eestlased, kuid nad ei ela Punasel Lagedal ega Ülem-Suetukis, mis on kõige kuulsamad ja suuremad eestlaste külad Venemaal.

Erakordsed on nad sellepärast, et nad on praktiliselt viimane põlvkond, kes elab Venemaa kõige vanemas eestlaste külas Allmäel Stavropoli kraisis. Allmäe külast teatakse Eestis vähe. Neist ei ole ajakirjanduses peaaegu üldse kirjutatud.

Parema elu jahil

Sisuliselt Kaukaasia jalamil asuv Stavropoli krais oli tsaari-Venemaa ajal esimene piirkond, kuhu paremat elu otsima läinud eesti talupoegadest vabatahtlikke väljarändajad elama lubati.

Allmäe ehk kohalikus keeles Podgornõi küla asustasid eestlased 1868. aastal ehk aasta enne esimest üldlaulupidu Eestis. Nii ammu juba. Kuulsad Sulevi ja Salme küla Abhaasias ning Punase Lageda Sotšis asustasid eestlased ligi 20 aasta hiljem.

20. sajandi algul elas Allmäel ja selle ümbruses 1300 eestlast, pärast Venemaa kodusõda 1920. aastate alguses jäi järgi 800. Praegu elab Allmäel veel umbes

60 inimest, kes peavad end rahvuselt veidikenegi eestlaseks. Korraliku eesti keelt räägivad neist veel umbes pooled. Õnneks ka mõned noored.

73-aastane Juhan Väli räägib, et kuni viimase suure sõja lõpuni oli Allmäe puhas eestlaste küla. Sajandi algul ehtasid eestlased ise omale kiriku ja kooli, kus õpetati eesti keeles. 1930. aastatel ehtas Nõukogude võim kiriku ümber klubiks ning keelas koolis eestikeelse õppe. Kõik nii nagu ka teistes eesti külades Venemaal.

Tean juba ette, et järgmiseks ütleb Juhan, et vanasti oli elu parem.

„Vanasti oli elu siin palju parem,” ütleb Juhan. „Käidi koos kinos ja klubis, kõik olid ühel nõul, praegu õiendab igaüks omaette. Külaelu on kõvasti muutnud see, et praegu on kaukaaslasti siin juba rohkem.”

Juhan lisab, et tema saab hakkama. 12-aastaselt kolhoosis traktori peal tööle hakanud Juhan ütleb, et saab pensioni 4000 rubla (1800 krooni) kuus. „Mul on veel kanad ja peenrad, saab elatud,” räägib ta.

Siis kui Juhan Väli veel noor oli, töötasid kolhoosis enamikus eestlased ja kolhoosi nimi oli Edasi. Kolhoos oli olnud rikas, sest eestlased olid teadagi kõvad töömehed. Siis pandi eestlaste oma naaberkolhoosiga kokku ning läks nagu tavaliselt.

Kanged töömehed eestlased tegid Allmäel vahel trikke ka. Oli üks mees nimega Sibul, igavene „latt”, ligi kaks meetrit pikk. Töötas kolhoosis traktori peal. Üks-päev otsustanud, et aitab küll, tahab puhtamat ja vähem kontimurdvat tööd. Otsustas kauplusesse tööle minna.

Esimese, õnnestunud tööpäeva puhul otsustas Sibul sõpradele pisut välja teha. Asi läks käest ära, pidu kestis kaupluses hommikuni. Kui Sibul oli kaineks saanud, läks ta koju, tõi raha, maksis kahju ehk kauplusest ära joodud alkoholi kinni ning teatas, et temale ikka selline peenike poetöö ei istu. Ning läks tagasi traktori peale.

21. sajandi alguse kohta on elu Allmäel piisavalt ränk. Mõni aasta tagasi pidi selle suhteliselt suure küläni veetama veetorud, kuid kolm kilomeetrit enne küla lõppes raha ootamatult otsa (loe: tõenäoliselt varastati raha ära) ning trassi torud seisavad siiani mäe otsas küla kohal nagu irvituseks külarahva üle. Iga päev näevad oma unistust, aga tolku pole. See on küla suurim probleem.

Maalihe purustas vana küla

Maalihete tõttu (osa maju vajus toona lihtsalt maa alla või muutus rusudeks) koliti suurem osa külast 1990. aastate algul umbes pool kilomeetrit eemale. Uute majade hoovis pole enam kõigil kaevu ning need pered võtavad oma joo-givee . . . taevast. Suured tünnid seisavad katuseräästa all. „Me oleme harju-nud juba vihmaveega,” ei tee Nelli Maier sellest suurt numbrit.

Igapäevaelust veel. Velsker käib 40 kilomeetri kauguselt rajoonikeskusest üks kord nädalas. Siis, kui bensiini on. Kui ei ole, siis ei tule. Vaadaku ise. Üks kord nädalas käib ka buss, millega saab sinnasamasse rajoonikeskusesse sõita. Väike

pood on õnneks külas olemas, kuigi kohalikud arvavad, et varsti pannakse see ka kinni.

Selle eest on Allmäel raamatukogu! Seal saab isegi eestikeelseid raamatuid laenata. Näiteks teost „Trükkal Lackneri tapmine” või Pascal Laine'i romaani „Irrevolutsioon”. On ka mõned aastatetegused SL Õhtulehe numbrid ning mõned vanad ajakirjad. On venekeelne „Kalevipoeg”.

„Vanemad inimesed vahel ikka võtavad mõne eestikeelse raamatu lugeda,” räägib raamatukoguhoidja Tatjana Statsenko. „Ei saa öelda, et noored eriti laenutaksid.”

Kuigi Statsenko on venelanna, tundub ta küla Eesti-ajalugu väga hindavat. Ta ütleb, et aeg-ajalt korraldatakse raamatukogus Eestile pühendet üritusi, raamatukogus seisab suur Eesti lipp ning tagatoas on suur plakat kirjaga „Podgornoje küla asutasid 1868. aastal Eestimaa kubermangust pärit ümberasujad. 30 aasta pärast oli külas 150 majapidamist ja 1053 eestlast”.

Hinge hoitakse sees pensioniga ja/või põllu- ja loomapidamisega. Kokkuostjad ikka sõidavad külast läbi. Mõni töötab koolis või kaupluses.

Koolis töötav Nelli Maier räägib, et see aasta müüvad nad lehma maha. „Saame 10 000 rubla (4550 krooni). Ükskord aastas näeme korraga sellist raha,” räägib ta emotsionaalselt. „Ei teagi kohe, mida selle rahaga peale hakata. Lapsed õpivad, neile vaja raha, ise tahaks riideid, tupp oleks ka vaja midagi osta.”

Vaatamata vähemusse jäämisele oma külas, kohtab eestlasi tänaval kergesti.

Tamara Vahopskaja (74) tuleb koos poeg Arturiga põllult. „Nii väsinud, kartulitega on nii palju tööd,” räägib ta küsimatagi. Ja kui saab teada, et ma olen Eestist, siis jätkab poole lause pealt: „Mul on Eestis isegi rohkem sugulasi kui siin, aga kirjad käivad õnneks korralikult.” Korralikult tähendab seda, et umbes kuu ajaga läheb kiri Tallinna kohale, öde Salmele.

Ligi 40 aastat hoopis Bakuus elanud ja kümme aastat tagasi kodukülla tagasi kolinud Milaine Alaküla (70) vabandab, et ta eesti keel on pisut arhailine. Tegelikult tuleb tal eesti keel nagu voolikust. „Kirjutan juba vigaselt. Mõnikord alustan kirjutamist vene tähtedega, aga lõpetan eesti tähtedega,” naerab ta.

Küla viimased hingetõmbed

Milaine, kellel passis seisab hoopis Laine, on vist kõige lõbusam eestlane külas. Lõbusa häälega ütleb ta isegi seda, et keegi küla ei aita, kõik peavad ise hakkama saama. Venemaal peavad üldse kõik külad ise hakkama saama.

Siis jääb ta ootamatult vait ja ütleb kindla häälega: „Need on eesti küla viimased hingetõmbed.”

„Ootame taevast,” ütleb kõrvalt vaiksema häälega Nelli Maier.

Aga ega eestlane isegi viimast hingetõmmet ja taevast viitsi niisama oodata.

Nad korraldavad näiteks iga aasta jaanipäeva. Möödunud aastal oli eriti kõva pidu olnud.

„Ilmatu hunnik, terve autokoorem puid toodi kohale. Traktor oli kohal, et kui tulekahju peaks puhkema,” läheb Juhan Väli pidu meenutades elevile. „Miilits oli kohal ja puha. Pidul kestis kella üheni öösel. Paljud eestlased üle krai olid siia sõitnud, oma 150 inimest.”

Jõule ühiselt ei peeta. „Pole kuskil koguneda ju talvel,” kirub Juhan. Klubi (endine kirik) oli, aga selle tassisid uued külaelanikud paar aastat tagasi ehitusmaterjali hankimiseks laiali. Ja ei olnudki enam klubi. Nii lihtsalt lõpeb kõik.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51104825>

Külas sündinud Rudolf hoolitseb küla kodulehe eest

Suguvõsa juuri otsinud mees hakkas lõpuks kogu küla ajalugu kokku korjama.

Allmäe küla ajaloo säilitamise eest tuleb eelkõige tänada Stavropolis elavat Rudolf Vahopskit, tänu kellele on allmäelastel ainsa eesti külana Venemaal oma internetisait.

Abivalmis inimene, 38-aastane Vahopski on viienda põlvkonna eestlane Stavropoli krais, tema tütar, kaheksa-aastane Rita, keda ta üksi kasvatab, aga on juba kuues põlvkond.

Stavropoli miilitsavalitsuses IT-osakonna ülemana töötav Rudolf on sündinud Allmäel, aga kui ta oli veel laps, kolis koos eestlastest vanematega sealt ära. Kuid tema süda jäi Allmäele.

Kõigepealt oma suguvõsa ajalugu, seejärel aga kogu küla ajalugu hakkas ta korjama mõni aasta tagasi. Kohalikud arhiivid, mälestused. Lihtsalt selleks, et teada oma juuri, räägib ta vaikselt naeratades. Ta on väga tagasihoidlik.

Kui minna Rudolfi loodud Allmäe küla internetisaidile, hakkab kohe silma lause: „Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta.”

Mõne aastaga on ta kogunud täiesti unikaalse materjali selle kohta, kuidas ligi 140 aasta jooksul on eestlased Allmäel, aga ka kogu Stavropoli krais elanud. Tema loodud internetikülg <http://allmae.by.ru/> on üks infost pungil internetisait, kust leiab üksikasjalikke andmeid eestlaste kohta kogu Kaukaasias.

Kodus toob ta mulle näha 1840. aastatest pärineva eestikeelse piibli, mille esimesed ümberasujad kodust kaugele maale kaasa võtsid.

„Aga selle leidsin ma ühe sugulase pööningult,” toob ta kapist välja ühe isevärki raamatu. „Eestikeelse töökooli teine lugemik,” seisab kaanel. Välja andnud 1924. aastal riiklik kirjastus, Moskva–Leningrad. Koostanud J. Mägi. Lugemikus on kõrvuti Liivi, Hurda ja Jakobsoni luuletused Kollontai, Gorki ja Krõlovi jutukestega.

Rudolf Vahopski on tunnustust väärt mees!

Esimesed seekordsed muljed Abhaasiast

Jõudsin ilusti Abhaasiasse, olen Suhhumis ühes väikses internetipunktis. Tund maksab 40 rutsi (18 krooni), aga net on tibia aeglane. Peab tunnistama taas, et Abhaasia on üks mõnusamaid paiku Ees- ja Taga-Kaukaasias. Ainult Gruusias olen veel ennast sama vabalt tundnud. Venemaa Kaukaasiaga ei anna võrreldagi (Armeenias ja Aseris pole ma käinud lihtsalt), inimesed on siin lahked ja rahulikud. Nt Vene Kaukaasias on kõik ümbrus liiga närviline.

Käisin siin eelmise aasta juunis. Väikseid muutusi nagu on. Piiril käitused piirivalvurid sõbralikumalt, maanteedel mõõdab politsei kiirust ja üldse ei kihuta juhid nii enam hullult. Suhhumi kesklinn on veidi nagu normaalsema linna moodi, ilusaid poode rohkem, inimesi istub pargis pinkidel rohkem. Tänaval on rohkem välismaa autosid, eriti džiipe. Paar tuttavat, keda kohtasin juba, ütlesid küll, et nemad küll erilist elumuutust pole tunnetanud. Endiselt on noortel sigakeeruline tööd leida.

Mikrobussi pilet piirilt Suhhumi maksis ikka 100 rutsi ja mikroka pilet linna sees 8 rutsi. Nagu ei mingit inflat oleks aastaga. Keskmise palk ka ikka 2000-3000 tuuris. Kohtusin täna Abhaasia peastaabi ülema, Vene armee kindralleitnandi Zaitseviga, ta ütles, et tema palk on suurusjärgus 8000 rutsi (3500 krooni). Rühmaülem teenib näiteks 2300 rutsi (1050 krooni). Aga selle eest kiitis Zaitsev, et korterile kulub Suhhumis keskmiselt 100 rutsi (42 krooni) kuus ning elekter maksab 18 kopsi (8 senti) kilovatt. Nii et kõik on suhteline.

Ja lehmad jalutavad maanteel ning kuked jalutavad ja kirevad otse kesklinnas.

Homme jälle!

Estonka külas viimastel eestlastel külas

Käisin eile ja jäin ka ööseks endises Estonka külas, u. 30 km Suhumist Gruusia poole. Nüüd on abhaasid sellele külale muidugi oma nime pannud — Dopuket. Leidsin sealt eest veel kümme eesti peret ja umbes parkümmend eestlast. Kui praegused vanad ära surevad, siis on eestlastega seal kõik.

Salmes-Sulevis on eestlaste kogukonnaga vähe paremad lood, seal on nooremaid inimesi, räägitakse ka keelt rohkem ja ka majapidamised on paremal järjel. Estonkas on nooremad eestlased 35-45-aastased, mõned neist veel räägivad eesti keelt. Vanemad inimesed siiski räägivad kõik korralikult keelt. Käisin Trumanite, Kalade ja Aunerite pool. Kõik väga südamlikud inimesed nagu kõik sealkandi inimesed. Mind võeti igal pool hästi vastu.

Lapsed elavad neil kõigil Eestis, aga vanad keelduvad ära kolimast. Nad on eluaeg siin elanud, vanemad on siia maetud, kliimaga harjunud. Mõned pole isegi elu sees Eestis käinudki, mõni käis viimati 50 aastat tagasi.

Teisipäeval käisin ühe tuttava kutsel üks poolteist tundi Suhumist eemal mägede jalamil ühel abhaasi perel külas, kus kõik mehed on kõvad jahimehed. Aguhaa külas. (Abhaasidel on jube keeruline keel — 52 tähte, aga vokaale on ainult a, u, i ja [õ] sarnane täht). Algul oli jutt, et autojuhile tuleb bensiin eest ja sõidu eest maksta 1000 rutsi, aga kui jahimehed peale võtsime, siis meid juba ootas kaks autotäit nende sugulasi, kes kõik sõitsid külasse mulle kui külalisele süüa tegema!! Muidugi mingit raha mult ei tahtud sõidu eest, vastupidi, kokku tuli hunnik mehi ning pidu tehti selline, et alles hilja öösel jõudsime tagasi Suhumini.

Täna sõidan ja vaatan, mis on saanud Pitsunda ja Gagra kuurortidest, mida paljud eestlased mäletavad, sest Nõuka ajal olid need väga populaarsed peesitamiskohad ka eestlaste jaoks. Küsi oma vanemate käest, paljud on seal käinud.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2008/04/estonka-kylas-viimastel-estlastel.html>

Abhaasia muutub Venemaa Taiwaniks — kõik peale iseseisvuse

Gruusiast eraldunud Abhaasiast on saanud majanduslikult Venemaa osa. Nende suhted meenutavad mõnevõrra USA sidemeid Hiinast eraldunud Taiwaniga.

Olukord, mida iseloomustab lause „Kõik peale iseseisvuse”, tähendab 15 aastat tagasi sõjaga Gruusiast *de facto* lahku löönud Abhaasiale seda, et kogu eluks vajalik kaup tuleb Venemaalt, riigis kehtib Vene rubla ning 80 protsenti elanikke on Venemaa kodanikud, kes saavad sealt ka toetusi ja pensione. Peale selle kannavad Abhaasia miilitsad Vene vorme.

„Taiwanistumine,” kirjeldab noor, 32-aastane Abhaasia asevälisminister Maxim Gunjia ausalt suhteid Moskvaga, kes on Suhhumi ainuke kaitsja maailma avalikkuse ees. „Käisin Taiwanis vaatamas, mulle seal väga meeldis, sest see on demokraatlik ja majanduslikult edukas maa.”

Saarel asuv Taiwan on Hiinast *de facto* eraldunud provints. USA tunnustab Hiinat, kuid suhtleb aktiivselt ka Taiwaniga, kelle iseseisvust *de jure* nad ei toeta. Ka Venemaa tunnustab Gruusia riiklikku terviklikkust ning soovib ametlikult kõigil reisida Abhaasiasse Tbilisi kaudu, kuid aitab tegudes Abhaasiat.

Gunjia räägib palju realistlikumalt kui Abhaasia vanemad riigijuhid, kes loodavad senini vähemalt sõnades, et pärast Kosovo iseseisvumist tunnustab Venemaa ikkagi esimesena maailmas Abhaasiat ametlikult iseseisva riigina.

Gunjia sõnul Venemaa seda ei tee, sest Kreml esineb ÜRO-s rahvusvahelise õiguse kaitsjana ja Abhaasia tunnustamine ei mahuks selle alla. Nagu Kosovo iseseisvuskki Venemaa vaatenurgast. Moskva ja ka välismaa eksperdid on ammu veendunud, et Venemaa ei kavatse Abhaasiat tunnustada.

Putin tihendab sidemeid

Selle nädala keskel teatas Venemaa president Vladimir Putin aga veelgi tihendamate sidemete loomisest Abhaasia ja ka teise Gruusiast lahku löüa tahtva osa Lõuna-Osseetiaga. Näiteks plaanib Venemaa tunnustada Abhaasia ja Lõuna-Osseetia võimude välja antud dokumente ning sealseid juriidilisi isku. Venemaa võimuasutused saavad korralduse teha koostööd nende kahe piirkonnaga tsiviilvaidluste ja kriminaalajade lahendamisel.

Gruusia mõistis need algatused kiirelt hukka, nimetades neid samme oma siseasjadesse sekkumiseks. Ka Euroopa Liit väljendas muret Venemaa sellise tegevuse suhtes.

Abhaasia väga mõjukas poliitik, julgeolekunõukogu juht Stanislav Lakoba tunnustab siiski, et ilmselt jääb Abhaasia saatus määramatuks vähemalt nende naabruses toimuva Sotši taliolümpia lõpuni ehk 2014. aastani.

Kui küsin, mis ikkagi saab Abhaasiast, kui on selge, et Venemaa-poolset tunnustamist ei tule, valab ajaloolase haridusega Lakoba mulle teed ning räägib pikalt. Jutu mõte on selles, et ega ta väga täpselt ei tea. „Taiwani variant pole päris hea, sest see tähendab ikkagi määramatust,” ütleb Lakoba. „Kuigi selle vaieldamatu pluss on tihedad sidemed Moskvaga. Venemaale on väga tähtis meie pikk rannikuala Mustal merel.”

Lakoba vihjest ligi 200-kilomeetrisele rannajoonele saan hiljem aru. Esiteks muidugi meeldib see väga Vene turistidele, teiseks on Abhaasia hakanud tõsiselt sihtima võimalust meelitada enda juurde Venemaa sõjalaevastiku baas Mustal merel. Praegu asub see Krimmis Sevastopolis, mis kuulub Ukrainale. Baasi leping lõppeb 2017. aastal ning kui Kiiev jätkab NATO-kursil, siis on Moskva sunnitud sealt baasi välja viima. Seda tahabki Abhaasia endale. Muidugi on see praegu vaid ilus unistus, sest kui Gruusia liitub NATO-ga, on Mustal merel tegemist uue olukorraga.

Gruusia peab Abhaasiat endiselt oma territooriumiks, kuigi ta kontrollib vaid piirkonna väikest osa — Kodori orgu. Mingeid läbirääkimisi nende vahel ei toimu, sest Abhaasia president Sergei Bagapš nõuab kõneluste jätkumise tingimusena „Gruusia provokatsioonide lõpetamist piirialal”.

Gruusia ettepanekud

Märtsi lõpus pakkus Gruusia president Mihheil Saakašvili Abhaasiale uusi tingimusi, et ta nõustuks Tbilisi alla naasma. Esiteks – piiramatu autonoomia. Teiseks — Gruusia asepresidendi koht. Kolmandaks — vetoõigus seaduseparandustele, kui need riivavad Abhaasia huve.

„Saakašvili tahab läänele näidata, et Gruusia otsib aktiivselt lahendust ja Abhaasiat ei lükata separatismi suunas, nagu teeb Venemaa,” rääkis Eesti Päevalehele Saakašvili endine nõunik politoloog Ramaz Sakvarelidze.

Gruusia tahab väga, et EL või NATO osaleks Abhaasia konflikti lahendamisel, sest erinevalt Venemaast ei ole nad huvitatud osapool. Sakvarelidze sõnul on see ka üks põhjus, miks Gruusia liigub NATO suunas. See tähendaks omakorda, et Abhaasia-probleemist saab mõnes mõttes ka Eesti asi. Saakašvili esitas senisest lahkemad ettepanekud Abhaasiale vahetult enne NATO Bukaresti-tippkohtumist.

Sõjaohht püsib

Stanislav Lakoba kinnitab, et Saakašvili ettepanekute üle mingeid läbirääkimisi ei tule, sest Gruusiaga taasühinemise rong on lihtsalt läinud. „Kuidas me saame pärast sõda nendega koos elada?” küsib ta lihtsalt. Nii arvab enamik abhaase.

Aastail 1992–1993 peetud sõjas hukkus üle 3000 abhaasi ning vähemalt sama palju grusiine. Sõja tagajärjel põgenes enamik grusiine Abhaasiast, praegu elab neid vaid Gruusiaga piirneval alal Gali rajoonis.

Gruusia võimalikku NATO-ga liitumist kardetakse Abhaasias väga. Abhaasia armee peastaabi ülem kindralleitnant Anatoli Zaitsev ütleb otse, et Gruusia tugeva integreerumise või suisa liitumise puhul alliansiga suureneb sõja oht Abhaasia ja Gruusia vahel. „Olen selles sügavalt veendunud, sest USA-d ei huvita Gruusia eesmärgid, neil on oma sihid,” räägib kindral. „USA tahab ronida Venemaale külje alla.”

„Sõjaväelasena pean ma sõjaohtu alati arvestama,” räägib Zaitsev nagu Leo Kunnas ning ütleb, et umbes 200 000 elanikuga Abhaasia on ette valmistanud hästi motiveeritud reservväelased, kellel on relvad ja laskemoon kodus ning kes peavad häire korral olema rivis vähem kui ööpäevaga. Aga on ka üksusi, kes saavad valmis tundidega, lisab ta. Regulaararmee on Abhaasial väike, umbes 3000–4000-meheline.

Kaupo Känd: vaja on usaldust

- Euroopa Liit tahab, et Gruusia ja Abhaasia jätkaksid läbirääkimisi, kommenteeris Kaukaasia konflikte lahendav Eesti diplomaat Kaupo Känd.
- „EL leiab, et läbirääkimisi on vaja,” ütles Eesti Päevalehele Kaupo Känd, kes töötab Tbilisis Euroopa Liidu Taga-Kaukaasia eriesindaja Peter Semneby poliitilise nõunikuna. Seni on läbirääkimistest keeldunud eelkõige Abhaasia, kes nõuab Gruusialt igasuguse relvastatud tegevuse lõpetamist piiril.
- Känd märkis, et EL-i jaoks on oluline usalduse tõstmine Abhaasia ja Gruusia võimude vahel ning inimestevaheliste otsekontaktide toetamine, mis on seni väga piiratud. „Näib, et abhaasid on aru saanud võimalikust positiivsest EL-i rollist,” märkis Känd.
- Gruusia presidendi Mihheil Saakašvili viimaste Abhaasiale tehtud ettepanekute kohta ütles Känd, et praegu käib nende üle EL-i sisene dialoog, aga ilmselt suhtutakse neisse positiivselt.
- Praegu EL otseselt Gruusia-Abhaasia probleemi lahendamisel ei osale. Rahvusvahelise üldsuse poolelt tegeleb sellega nn ÜRO peasekretäri sõprade grupp, kellest enamiku moodustavad Gruusias resideerivad Euroopa Liidu suursaadikud.

Püstol või kinžall peab alati käepärast olema

Aguhaad elavad pooleteisttunnise autosõidu kaugusel Suhhumist Aatsõ külas. 55-aastane Hakibei näitab uhkusega mitu põlve Kaukasuse mägedes jahti pidanud perekonna reliikviaid — tohutuid karunahku, tuuri (Kaukaasia kaljukitse) raskeid sarvi (neid, millest tehakse kuulsaid kõveraid veinipeekreid) ja Kaukaasia hirve hingematvalt uhkeid sarverägastikke.

Sinna juurde jutustab ta lugusid, kuidas suurimalt tema lastud karult saadi 120 kilo liha, kuidas tublimad tuurid kaaluvad ligi sada kilo ning kuidas ärris-

tunud karu läks tema vennale Aslanile kallale. „Aslan jõudis püstoli haarata ja karu maha lasta viimasel hetkel — loom haaras vennal juba jalast,” lõpetab Hakibei seiklusliku loo. „Püstol või kinžall peab alati jahil käepärast olema.”

Traditsioonid au sees

Hakibei peab pika loengu, miks noored ei tohi üksi, ilma kogenud jahimeheta jahil käia. „Sest nad ei tunne traditsioone! Sa pead olema 110 protsenti kindel, et tapad looma. Looma ei tohi ehkupeale haavata, mitte mingil juhul ei tohi oksaliigutuse peale huupi tulistada,” räägib Hakibei. „Meie isa õpetas, et alles siis, kui ma näen selgelt looma kõrva, olen täpseks sihtimiseks piisavalt lähedal ja võin tulistada.”

Abhaasias ei ole jahilkäimiseks vaja mingeid lubasid ja pole ka jahimeeste organisatsioone. Jahti reguleerivad traditsioonid, mis ei luba loomal piinelda ja välistavad jahimeeste õnnetused, selgitab 15-aastaselt isaga jahil käima hakanud Hakibei. Poliitikast ei saa ühegi abhaasiga vesteldes mööda minna. Sel teemal kõneleb rohkem Aslan, kes jäi sõjas jalast ilma.

„On solvav, et meid, väikest rahvast, ei taheta tunnustada. Ka meil on õigus iseseisvusele ning tsiviliseeritud Euroopa võiks sellest aru saada,” räägib ta kiirega. „Me saavutasime sõja hinnaga vabaduse ja miks nüüd keegi ei taha seda tunnustada? Stalin ühendas meid kunagi grusiinidega jõu abil.”

„Grusiinidega pole meil võimalik kuidagi ühes riigis koos elada, närimise üksteisel kõrid läbi. Kõik ju mäletavad, mis toimus sõja ajal,” ütleb Aslan. See on abhaaside üks lemmikargument grusiinidega ühise riigi vastu.

„Võrreldes sõjaeelse eluga on nüüd igal juhul parem, kuigi majandusega on meil nagu on,” lisab vanem vend Hakibei. „Nüüd oleme ise peremehed, enne olid grusiinid.”

Kommentaar

Fjodor Lukjanov,

ajakiri Russia in Global Affairs

Abhaasia konflikti lahendust mina praegu ei näe. Küsimus on selles, millal Gruusia pool hakkab seda teadvustama ja avalikku arvamust ette valmistama, et muuta oma senist suhtumist.

Nagu näitas Kosovo juhtum — kui riik ei kontrolli mingit osa oma territooriumist, ei teosta seal võimu, siis mingid poliitilised ega õiguslikud mehhanismid ei suuda olukorda muuta.

Serbia kaotas kontrolli Kosovo üle ja kõik! Pärast seda võisid nad apelleerida kuhu tahes ja millele iganes — rahvusvahelisele õigusele, ÜRO-le, aga see ei toiminud enam. Varem või hiljem laheneb selline olukord territooriumist ilmajäämise kaudu.

Praegune *status quo* võib kesta kaua. Jah, Abhaasia tahab oma riiki, aga ise ta seda saavutada ei suuda. Seda ei suuda üksinda kindlustada ka Moskva.

Isegi kui Venemaa tahaks Abhaasiat tunnustada, pole tal lihtsalt poliitilist ressursi, et seda teeks veel vähemalt üks riik maailmas.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51126868>

BLOGI: laupäev, 19. aprill 2008

Moskvas näeme taas võiduparaadi eel

Olen laisk olnud. Abhaasia-tripi teisel poolel polnud võimalust netti pääseda ja seejärel olin 3 päeva Sotšis, kus oli jällegi nii kiire, et ei jõudnud lihtsalt internetikohvikusse. Kui millalgi aega on, siis kirjutan mõned killud ka sealt, aga seni oodake mu lugusid Päewalehest.

Nüüd tuleb jälle pikem paus, sest lähen puhkusele. Olen nädala Gruusias ja siis Armeenias, kuhu läheme sõpradega otsima ühe sõbranna isa. Läheme kapten Granti laste järges :)

Tagasi Moskvas olen 8. mail ehk siis võiduparaadi ajaks, mis tuleb see aasta eriti võimas.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2008/04/moskvas-neme-taas-viduparaadi-eel.html>

Abhaasia loodab saada raha Yoko Onolt ja Stalini suvilate müügist

Huvitav, kas Kallase-aegne „Mnemoturniir” oleks suutnud vastata küsimusele, kuidas on John Lennoni samavõrd kuulus abikaasa seotud Abhaasiaga?

Ei, praeguseks 75-aastane Yoko Ono pole umbes 200 000 elanikuga Abhaasiast pärit. Ta ei ole ka kunagi käinud nüüdseks Gruusiast faktiliselt eraldunud piirkonnas, mis oli Nõukogude ajal tuntud oma kuurortide poolest, kuid on tänapäeval üks Kaukaasia mahajäänumaid.

Ometi ootab ja loodab Abhaasia pealinn Suhhumi Yoko Ono küllatulekut ja tema abi. Põhjus on selles, et seal asub tema tädi, täpsemalt küll onunaise Anna Bubnova muuseum, mis on lagunemas.

„Me loodame väga Yokole, sest meie teada ta ju armastas väga oma vene tädi,” räägib muuseumi näitav direktor Aza Argun. Osa aknaid on täiesti ilma klaasita, mõnes kohas võiks seinast tüki kerge vaevaga välja tõmmata. Tunnustamata vabariigil endal pole raha, et Gruusia-Abhaasia sõja ajal kannatada saanud ja seejärel 15 aastat hooleta seisnud maja remontida.

Arguni sõnul on Yoko Ono ja tema Venemaa-tädi lugu lühidalt järgmine. Noor Anna Bubnova oli Tsaari-Venemaal andekas viiuldaja. Ühel kontserdil sattus neiut kuulama noor Jaapani tudeng, kes armus temasse, abiellus ja viis ta elama Jaapanisse, kus Anna võttis endale mehe perekonnanime Ono.

Jaapanis hakkas Anna-san õpetama noori jaapanlasi viiulit mängima ning üks tema õpilasi oli ka abikaasa vennatütar Yoko, kuni too kolis pärast Teist maailmasõda elama USA-sse. Anna Bubnova-Ono aga suundus mehe surma järel, pärast 40 aastat Jaapanis elamist, Nõukogude Liitu ja on maetud Suhhumisse.

Esimesed pangaautomaadid

Sääraseid kummalisi seiku nagu Yoko Ono side Abhaasiaga võib avastada igal sammul. Võtame näiteks ametlikud majandusnäitajad. Võrreldes mullusega on elu vähemalt linnades selgelt edasi läinud. Tänavatel on rohkem autosid, inimesed teevad kodudes remonti, ehitatakse isegi uusi maju, rohkem on poode, ilmunud on esimesed pangaautomaadid jne.

Nooruke majandusminister Kristina Ozgan räägib innukalt, et tulumaks on Abhaasias kümme protsenti, toll ja maksuamet juba töötavad (näiteks sigaretipakkidele on aastaga ilmunud Abhaasia aktsiisimärgid) ning viimase kolme aastaga on riigieelarve kasvanud kolm korda — 1,4 miljardi rublani (600 miljonit krooni). Aga kui küsida lihtne küsimus: kui suur oli teil seejuures majanduskasv, siis saab huvitava vastuse: „Seoses raskustega statistika koos-

tamisel ei arvesta me sisemajanduse kogutoodangut.” Ehk teisisõnu, mingit usaldusväärset ülevaadet Abhaasia majandusest pole.

Aasta tagasi väitsid inimesed, et keskmine sissetulek jääb 3000 rubla (1300 krooni) kanti. Praegu on see Suhhumis 5000–6000 rubla (2200–2600 krooni), tikutulega otsitavad head mänedžerid saavad palka suurusjärgus 20 000 – 25 000 rubla (kuni 10 750 krooni). Sama ajal on raske tööd leida. Kõike varjutab üsna suur korrupsioon.

Palkade võrdlemisel tuleb aga arvestada, et mõnede kaupade ja teenuste hinnad on uskumatult madalad. Näiteks maksab elekter 18 kopikat (kaheksa senti) kilovatt-tunni eest. Keskmise korteri kommunaalkulud on Suhhumis ligi sada rubla kuus. Muidugi, niisuguste korterite elamistingimused on halvad, aga abhaasid on sellega harjunud. Päts leiba maksab 15 rubla (6,5 krooni).

Väga palju tööstusettevõtteid pole Abhaasias endiselt tekkinud. Enamik Nõukogude ajal ehitatud tehaseid-vabrikuid seisab. Ühest küljest tahaks Abhaasia väga midagi erastada, aga pärast sõda on kõik nii lagunenu, et müügikõlbliku on raske leida.

Abhaasia eripära on veel autod, millega ei saa kusagil mujal sõita. Aastaga on seal toimunud kõva autobuum. Selles vaeses kandis, kus peale turismi erilist majandustegevust pole, võib näha kõiki kalleid maastureid, mida maailmas toodetakse.

Ühe Suhhumi kasutatud autode poe omanik, kes isegi Eesti lehes palus nimetada vaid oma eesnime — Aslan —, rääkis, et buumil on lihtne põhjus. Väga paljud sõidukid on varastatud Lääne-Euroopast, Venemaalt ja Gruusiast ning toodud Abhaasiasse, kus keegi ei kontrolli nende päritolu. Abhaasias võib Aslani jutu järgi vabalt ringi sõita autoga, mille seerianumber on maha viilitud, aga näiteks Venemaale sellisega ei pääse. Sõidukite hinnad on muidugi selle võrra odavamad ja n-ö kättesaadavamad.

Abhaasia on igas mõttes muutunud „halliks tsooniks” Venemaa külje all.

Saja dollari eest võib ööbida ühes Stalini kuuest magamistoast

- Abhaasia kuulsas kuurortpiirkonnas asub mitu Nõukogude Liidu eksdiktaatorile Jossif Stalinile ehitatud suvilakompleksi. Neist väidetavalt kõige uhkem paikneb Gagra lähedal.
- Kolm aastat tagasi otsustas Abhaasia parlament selle kümne miljoni dollari eest maha müüa. Ostja nime ei avalikustatud, aga Vene ajakirjanduse andmetel oli selleks üks Venemaa rikkamaid mehi Oleg Deripaska. Väidetavalt on ta nüüdseks suvilast loobunud ja Abhaasial on selle eest raha saamata.
- 1935. aastal Musta mere kaldale kõrgele kaljule ehitatud Stalini suvilas on praegu väga vaikne. Seda valvab vaid üks mees, nooruke Oleg. Kunagi aga pii-ras suhteliselt väikest kompleksi kolme kaitsevööndina 3000 NKVD-last. Lisaks töötas seal teenindava personalina 500 inimest.

- Oleg räägib, et Stalin viibis oma valitsusajal suvilas suhteliselt harva — kokku alla kümne korra. Pärast tema surma kasutati seda Nõukogude Liidu valitsuse külaliste puhkusepaigana.
- Näiteks viibis suvilas vahetult enne oma võimuletulekut Iraagi eksdiktaator Saddam Hussein.
- Praegu saab suvilat eelkõikuleppel näha tasuta, turismikorraldajad pakuvad seda lõbu kuni tuhande rubla eest (430 krooni). „Kui maksate sada dollarit, siis on võimalik organiseerida ööbimine ühes Stalini magamistoas,” kinnitas Oleg.
- Kolmekorruselises suvilas (neist üks korrus asub maa all) on kokku kuus magamistuba. Kõik kaetud eri sorti puiduga. Oleg teab rääkida, et julgeoleku-kaalutlustel ööbis Stalin alati erinevas toas ja keegi ei teadnud ette, millises täpselt. Väidetavalt oli tema lemmikmagamistuba helepunast värvi.
- Stalini lemmikkoht suvilas oli piljardiruum, mille uhkuseks on neli tonni (!) kaaluv piljardilaud. „Laud on tehtud kolmest marmorplaadist,” teab Oleg. Praegu ajaloolisel laual mängida ei saa, sest kõik kiid ja pallid on ära korjatud.
- See on Abhaasiale tüüpiline — kõik seisab niisama või on lagunemas.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51127239>

Eesti juurtega lapsed valmistuvad Punasel Lagedal olümpiamängudeks

Eesti juurtega Esto-Sadoki tüdrukud Alina ja Julia treenivad selle nimel, et kuue aasta pärast osaleda nende kodumägedel toimuvatel Sotši olümpiamängudel.

„Väga tahaks olümpiamängudel osaleda!” teatavad tüdrukud põlevail silmil hetkegi mõtlemata. „Tahaks hästi esineda. Selle nimel treenime.”

13-aastased Alina Sevrekova ja Julia Kuk tegelevad mäesuusatamisega juba kaheksandat aastat. 2014. aastal nende kodust paari kilomeetri kaugusel asuvatel mägedel toimuva olümpia ajaks on nad 19-aastased ja saaksid vabalt võistelda Venemaa koondises.

„Ega meil siin peale mäesuusatamise polegi suurt millegi muu spordialaga tegeleda,” räägib Alina. Alina ütleb, et on Eestis käinud ja saab eesti keelest aru, aga ei räägi. Tema ema Helmi, sündinud Kersten, räägib eesti keelt.

Tüdrukud elavad Esto-Sadokis, mis nagu ka kõrval asuv Krasnaja Poljana (eestlastele rohkem tuntud kui Punase Lageda) on 1880. aastatel Tsaari-Venemaa ajal Eestist välja rännanud talupoegade rajatud külad. Kahes külas elab praegu umbes 5000 elanikku, kellest sadakond on eestlaste järeltulijad.

Kehvad treeningutingimused

Alina on mäesuusatamises Krasnodari krai meister, teda on kutsutud Moskvasse treenima, aga treener Stanislav Kožukov ei lase. Lapse psüühika rikutakse ära, sest seal hakatakse kohe tulemusi nõudma, pealegi peab ta siis üksi kodust kaugel elama, põhjendab treener.

Kõlab veidralt, aga kuus aastat enne koduolümpiat pole kohalikele lastele loodud peaaegu mingeid tingimusi mäesuusatamisega tegelemiseks. Jah, mäed on, aga nende treeningubaas koosneb kahest sõna otseses mõttes sarast ja kolmest toast, kuhu peavad mahtuma 70 lapse ja kolme treeneri riided ja varustus. Noortel pole mäe peal treenimiseks eraldi aegu, tasuta tõstukiga märke sõitmiseks peab omanikega eraldi läbi rääkima.

Isegi spordikooli pole mäesuusatamise jaoks loodud, kuigi kõik võimalused on selleks olemas, räägib treener Kožukov. Mäesuusatajate spordikool pandi kinni juba 1972. aastal. „Kõik ehitatakse vaid turistidele, nende huvides, aga sportlaste peale ei mõtle keegi,” pörutab Kožukov.

Vaatan koos treener Kožukoviga noorte trenni pealt. Jaa, sellistes tingimustes tehti trenni 30 aastat tagasi. Ja sedagi Nõukogude Liidus. Ometi rabelevad kolm treenerit 6000 rubla eest kuus — kõigil on siiski ka kõrvalametid —

noortega tööd teha. Olümpia nimel. Nad tunnistavad, et selliselt jätkates on ülikeeruline tippu jõuda.

Alina ja Julia pole nende pundi ainukesed andekad eesti soost lapsed. Kümneaastane Daniil Jerofejev (ema eestlanna) on Kaukaasia meister, võitis tänavu talvel omavanuste võistlused Prantsusmaal Chamonix's. Daniilist veidi vanemat, samuti eesti juurtega Semjon Nemelovskit kutsuti nagu Alinatki Moskvase treenima, aga treener ei lasknud tedagi.

Noor mäesuusalootus

Daniil Jerofejevi vanaisa Jüri Tobias muretseb väga selle pärast, et lapselapse treeningutingimused on viletsad, kuigi varsti tulevad olümpiamängud. 54-aastane Jüri Tobias räägib uhkusega, kuidas Daniil on kohalikel mägedel koos teiste lastega suusatanud Venemaa presidendi Vladimir Putiniga, kes on teatavasti suur mäesuusatamisfänn. „Ma ärgitasin teda ükskord, et rääkigu Putinile, millistes tingimustes ta treenib. Las räägib, ma võtan kogu vastutuste tagajärgede eest endale,“ ütleb Tobias naerdes.

Peale Tobiase üritab kohalike laste mäesuusatreeningut aidata ka kohaliku eesti kogukonna juht Valter German. „Ükskõik millises Euroopa riigis oleks enne olümpiat noorte kodukohas treenimiseks kõik tingimused tehtud, siin aga huvitab kõiki vaid raha teenimine,“ räägib German. Ta loodab, et laste tingimused paranevad, kui valmis saab Roza Hutori kompleks, mille radadel hakkavad toimuma olümpia mäesuusatamisvõistlused.

Lapselapse treeningutingimuste pärast võitlev Jüri Tobias on ise eluaeg mäesuusatamisega tegelenud ning on mäesuusaradade valimise ja rajamise ekspert. Praegu on ta Esto-Sadokisse rajatava mäesuusakompleksi Gornaja Karusel peadirektori nõunik ehituse alal.

Maa on hinda läinud

Tobiase ehitatavatel mäesuusaradadel olümpiavõistlusi toimuma ei hakka, kuid sama firma on praegu olümpiaks suusahüppetrampliinide ehitamise suursoosik. „Oleme väga huvitatud, et saaksime midagi seoses eestlusega olümpia heaks korraldada,“ räägib Tobias. „Sest mõelge, kui eestlased oleksid siit 120 aastat tagasi maade otsimisel mööda läinud, siis poleks siia küla tekkinud ja kes teab, kuidas sel juhul oleks elu läinud,“ lisab ta pooleldi naljatades.

Krasnaja Poljana ja Esto-Sadok näevad praegu välja nagu üks suur ehitusplats. Pärast

70 kilomeetri kaugusel asuva Sotši valimist olümpialinnaks eelmisel suvel on külakestesse kerkinud juba kaks uut hotelli ning neid ja uusi poode ning muid teenindusobjekte ehitatakse järjest juurde. Maa on hinda läinud. Kümne ruutmeetri suurune maatükk maksab suurusjärgus 70 000 eurot (1,1 miljonit krooni).

500–600 meetri kõrgusel merepinnast asuvate Krasnaja Poljana ja Esto-Sadoki piiridesse ei jää ühtki olümpiaobjekti, kõik tulevad küladest väljapoole. Seal toimuvad kõik Sotši olümpia kõik suusaalad ning bobi- ja kelguvõistlused.

Murdmaasuusatamise rajad jäävad kuni kilomeetri kõrgusele, mäesuusaalade stardikohad asuvad 2,2 kilomeetri kõrgusel.

Endiselt pole teada, kust hakkab külast läbi jooksmata olümpia jaoks rajatav uus, mõlemas suunas vähemalt kahe rajaline maantee ning kergraudtee 45 kilomeetri kaugusel asuvast Adlerist. Seetõttu ei tea kohalikud elanikud ka seda, kelle maatükid võivad maantee ja raudtee alla jääda.

„Ametlikult seda keegi ei räägi, et mitte rahvast ärritada,” ütleb Valter German. „Ehk järgmiseks suveks selgub midagi.”

Adleris püsib seni veel vaikus

- Peale Eesti külade on Sotši mängude teiseks toimumiskohaks Adler, kus seni valitseb vaikus. Sotši keskusesse endasse ühtki olümpiaobjekti ei tule.
- Adlerisse peab otse Musta mere kaldale Imereti orgu tulema olümpiapark, kus asuvad kõigi jääalade hallid (kokku neli), suur olümpiaküla, olümpiastadion ning pressikeskus.
- Praegu on see ala tihedalt täis peamiselt armeenlaste maju, mis tuleb ehitamise alustamiseks maha lõhkuda ja mille elanikud ümber asustada. Esialgu on ümber tulevase olümpiaparki rajatud vaid osaline aed. Millal algab suuri proteste kaasa toov inimeste ümberasustamine, pole veel täpselt teada.
- Olümpia korralduskomitee spetsialist Daniil Vorobjov rääkis, et kõik Imereti orgu maja ehitanud inimesed said paar-kümmend aastat tagasi sinna tasuta maad. „Mina ei pea seda ebaõiglaseks, kui neile makstakse nüüd selle maa eest kompensatsiooni ja nad saavad võimaluse endale kaugemale elamine ehitada,” ütles Vorobjov.
- Kohalikele makstavat rahasummat ei tea esialgu veel keegi ja see ärritab Imereti oru elanikke, sest kompensatsiooni suurust teadmata ei oska nad tulevast elu plaanida.

Tammsaare majamuuseum tutvustaks kultuuri

Ants Paju: see on ainulaadne muuseum

- Krasnaja Poljanas asuvas Anton Hansen Tammsaare majamuuseumis hakkab lõppema remont, milleks Eesti riik eraldas 400 000 krooni.
- Selle raha eest siluti maja fassaadi. Majas peatus aastail 1909–1910 oma tervist ravinud ja näiteks jutustuse „Poiss ja liblikas” kirjutanud Tammsaare. Kuid suurem remont sama raha eest tehti maja sees. Sisse pandi uus elektri- ja küttesüsteem, samuti turvaseadmed.
- Tammsaare muuseumi mõtte ja ehituse autor Ants Paju särab silmanähtavalt maja remondist ja edasistest plaanidest rääkides. Kui kõik ideed Eesti kul-

tuuri tutvustamisest kuni rahvusköögini realiseeruvad, siis 2014. aasta taliolümpia ajaks on Eestil võrreldes teiste osavõtivate riikidega kõva trump lauale lüüa.

•• „See on ainulaadne muuseum, sest ühegi teise kirjaniku jaoks, kes on siin peatunud ja loonud, pole midagi niisugust tehtud,” räägib Paju. „Ei Jessenini, ei Majakovski jaoks.”

Suuremad vaidlused käivad bobiraja üle

Suuremad ehitused olümpiaks algavad Krasnaja Poljanal järgmisel aastal, praegu käivad vaidlused keskkonnamõtjude üle.

Kõige suuremad ehitused on kahtlemata uue maantee ja kergraudtee rajamine Adlerist mägedesse. Kuid keskkonna mõttes hakkab kõige rohkem kirgi üles kütma kalli bobi- ja kelguraja rajamine.

„On suur küsimus, kas Krasnaja Poljana loodus peab kogu sellele koormusele vastu,” räägib Krasnaja Poljana kõrval asuvas Esto-Sadokis elav Jaan Tobias (23), kes on hariduselt insenerökoloog. „Siinne ümbrus pole siiski mõeldud nii suure hulga inimeste vastuvõtuks.”

Krasnaja Poljana asub Kaukaasia biosfääri kaitseala vahetus läheduses. Kõige lähemale kaitsealale, Krasnaja Poljanast paarikümne kilomeetri kaugusele, peavad kerkima bobi- ja kelgurada ning n-ö ülemine olümpiaküla, mille mujale viimise eest on hakanud aktiivselt võitlema keskkonnaorganisatsioonide WWF-i ja Greenpeace'i Venemaa esindused.

Loomarajad lõigatakse läbi

WWF-i Venemaa esinduse direktor Igor Tšestin rääkis Eesti Päevalehele, et kaitseala n-ö puhveralasse jääv bobikompleks tahetakse rajada 1500 meetri kõrgusele metsa, kust on läinud juba sajandeid läbi loomarajad ja kus osa loomi talvitub. „Loodusele oleks see tohutu kahju, kui need loomarajad nüüd läbi lõigatakse,” rääkis Tšestin. „Loomad on juba sajandeid mööda neid radu mägedest alla laskunud.”

Tšestini väitel ei arvestatud juba peaaegu valmis Gazpromi kompleksi rajamisel loomateedega ja sealt kandist on praeguseks loomad kadunud. Kompleks asub Esto-Sadoki naabruses ning sinna tuleb murdmaa- ja laskesuusatamise staadion.

Olümpia korralduskomitee spetsialist Daniil Vorobjov nimetas WWF-i kriitikat mõttetuks, sest nende tellitud uuringu tulemuste järgi ei sega kõrgetele vaia-tele rajatav bobikompleks loomade liikumist.

WWF-i ja Greenpeace'i pakutud bobiraja ja ülemise olümpiaküla rajamise alternatiive nimetas Vorobjov vastuvõetamatuks. „Nende pakutud kohti käisid vaatamas rahvusvahelise bobiliidu eksperdid, kes pidasid neid absurdseks, sest need asusid liiga järskudel nõlvadel ning osa mägede lõunaküljel, kuhu ei luba radasid teha bobiliidu reeglid,” rääkis Vorobjov.

Nõuete järgi peavad bobi- ja kelgurajad olema alati rajatud mägede põhjanõlvadele, et tagada kõigile võistlejatele võrdsed libisemistingimused.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51127642>

BLOGI: reede, 9. mai 2008

Lood Abhaasiast ja Punaselt Lagedalt

Panen siia viited neljale loole, mis ilmusid mul Päewalehes enne puhkusele minekut. Esi-
mesed kaks lugu puudutavad Abhaasiat — **esimene** räägib sellest, kuidas Venemaa ka-
sutab Abhaasia puhul Taiwani-mudelit ehk kõik peale iseseisvuse, ning **teine lugu** veidi
Abhaasia majandusest ja igapäevaelust.

Siis on veel **üks lugu** Sotši 2014. aasta olümpia eelt Punaselt Lagedalt, kus Eesti juurte-
ga lapsed teevad olümpiaks trenni. Ja viimane lugu on üks **mu kommentaar** sellest, et
milline on Vene inimene arvamusküsitluste põhjal.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2008/05/lood-abhaasiast-ja-punaselt-lagedalt.html>

Eestlaste elu Abhaasias: Estonia küla nimetati ümber Dopuketiks

Kunagi õitsvat Estonia küla Suhhumi lähedal sisuliselt pole enam, eestlasi elab seal kõigest kümme peret ning abhaasid on andnud asulale uueks nimeks Dopuket.

Eestlaste 1912. aastal ehitatud punastest tellistest koolimaja seisab küll püsti, kuid enam ei leia sellelt eestikeelset kirja „Eesti kool. 1912”. „Veel sügisel oli, aga nüüd enam mitte,” laiutab Luisa Truman (34) nõutult kooli ees käsi. Luisa on üks küla nooremaid eestlaste järeltulijaid.

Estonia on Taga-Kaukaasias kõige vanem eesti küla, rajatud 1881. aastal. „Eestlased valisid selle koha, sest siin kasvas kartul hästi,” teab üks küla vanemaid eestlasi, 77-aastane Robert Kala. Robert õppis Estonias veel eesti keeles, aga varsti pole tal enam kellegagi emakeelt kõneleda. Külas elab veel paar-kümmend inimest, kes võivad ennast eestlaseks nimetada. Enamik elanikke on armeenlased või nagu sealsed eestlased ütlevad — „armenid”.

Eestisse kolimisest Robert ometi ei mõtle, kuigi seal elavad kõik ta kolm last ja palju lapselapsi. „Mulle ei meeldi Eesti kliima, ma olen siin juba harjunud, teil aga on seal külm ja niiske,” ütleb Robert. Sellepärast laulabki ta „Saaremaa valssi” oma sõnadega: „Ja paremat pole kuskil maal kui suisel ajal Abhaasias.”

Masendav olukord

Nooruses kõva töömees Robert pole isegi kordagi Eestis käinud! Ka Nõukogude ajal mitte. „Siis polnud lihtsalt aega,” ütleb ta. „Töö, majapidamine, lapsed olid väiksed.”

Külas pole enam midagi alles ajast, kui Estonias tegutses Abhaasia ANSV kõige rikkam kolhoos. Klubi, kus veel 30 aastat tagasi käis koos eestlaste oma koor ja orkester, ning kontorihoone on lihtsalt kivihaaval laiali tassitud, park näeb välja nagu džungel, küla poolitaval ojal puudub juba 15 aastat sild, uhketest küpressisaludest on alles ainult mälestus.

„Mida näevad siin minu lapsed? Mitte midagi . . .,” ütleb endine lendur Oskar Truman (70). „Vanasti oli siin kultura, nüüd mitte midagi.”

Oskar lennutas varem Aerofloti lennukiga Tu-134 kolm korda nädalas inimesi Suhhumist Tallinna ja vastupidi. Praegugi töötab ta tehnikuna Suhhumi lennuväljal, kus nüüd tõusevad ja maanduvad ainult sõjaväevälennukid ja -kopterid.

Galina Truman, Oskari naine ja Luisa ema, koliks kohe Eestisse. Aga esiteks ei taha mees sünnipaigast lahkuda ning teiseks pole ka raha. Galina näitab oma

suurt maja, kus on viis tuba, ja uhket aeda, kus kasvavad kõikvõimalikud juur- ja puuviljad. Ning ütleb, et sellise maja eest pakuvad kohalikud armeenlased 100 000 rubla (42 000 krooni). Seda siis, kui majja jääb kogu sisustus mööblist raamatute ja lauanõudeni.

„Kuidas sa siit sellise raha eest Eestisse saad ja mis raha eest sa seal elama hakkad?” küsib Galina. Abhaasia elu peale lööb Galina ainult käega. „Raudselt ei tule siin 30 aastat mingit korda, vaata et hoopis uus sõda ei puhke.”

„Meenutad praegu meie küla ja nutad ainult,” mõtiskleb peatselt 70-aastaseks saav Ljudmila Auner. „Ma räägin kogu aeg meie Eestis elavale tütrele, et kirjutagu üles kõik, mida ta Estoniast mäletab, sest varsti pole eestlastest siin enam kedagi.”

Kui lahkun endisest Estoniast, vaatab Robert mulle tükk aega otsa, justkui otsiks sõnu, ja ütleb siis: „Ma tahan, et Eestis meist teataks. Muidu on meil tunne, et Eestis pole enam mingit huvi meie vastu. Mul on kohe hea tunne, et te tulite. See tähendab meile palju.”

Abhaasias elab veel umbes 500 eestlast

Suhhumis paarsada eestlast

Kaks küla on kadunud

- Eestlaste täpset arvu Gruusiast lahku löönud Abhaasias ei tea keegi, sest pärast sõja lõppu 1993. aastal pole piirkonnas rahvaloendust toimunud.
- Kõige rohkem, hinnanguliselt paarsada, elab eestlasi ja eestlaste järeltulijaid Suhhumis. Veidi vähem leidub kunagiste Eestist väljarändajate järglasi Venemaa piiri lähedal Salme ja Sulevi külas, mis tähistavad tänavu oma asutamise 125. aastapäeva. Rohkem kui paar eestlast elab veel endises Lesselidzes ja Gagras.
- Peale Estonia asus Suhhumi lähedal veel kaks kunagist eestlaste küla — Alam- ja Ülem-Linda. Neid enam pole: Suhhumi eestlaste andmeil elab seal veel kaks eestlannast vanatädi, kellest üks kasvatab 11-aastast lapselast.

Sisserändajad kasvatasid tubakat ja kannatasid malaaria käes

- Katkend 1918. aastal Tartus ilmunud August Nigoli raamatust „Eesti asundused ja asupaigad Wenemaal.”
- „Estonia, 22 w. Suhumist, Tiflisi poole minnes, 1881 a. asut., üle 400 hinge, maad umbes 1000 tiinu. Külal on 2-klassiline koolimaja, ühes ka palwemaja, külawalitsuse- ja rahwamaja. Hariduseselts on asutamisel.
- Pea-sissetulekuallikaks on siin kari ja wiljapuuaiad, Põhja-Kaukaasias aga põld. Ka tubakat hakatakse wiimasel ajal kasvatama, sest see annab kõige paremat sissetulekut — 800–2000 rbl. dessatiini pealt enne sõda, kui wähegi õnnestab; nõuab aga suurt hoolt ja asjatundmist, millega asunikud seni veel pole harjunud.

•• Nende kolme asunduse ja ka kolme eelpool-nimetatud asunduse talud on üksteisest eemal, oma maa peal, ja kõik kuus nagu suured lilleaiad. Üleüldse peab ütleva, et Musta mere äärsed asundused on kõige ilusamad. Kuski ei ole seda looduse ilu ja mitmekesisust näha, kui siin, kus linna uulitsal palmid, oleandrid, küpressid ja teised lõunamaa puud kasvavad, aias viinamarjapuud, kirsid, ploomid, aprikoosid ja persikud rohket saaki töötavad, kaugemal lumemäed walendavad, mäed ja orud igal pool sulle ilusat waadet pakuvad.

•• Wahest kodumaa ja asunduste looduse vahel annab ilusat tunnistust Suhumi eestlaste laul:

Ei kuused, ei kased
Ei kasva me maal.
Meil siiski kenad seedrid
Ja mirdid, palmipuud.

•• Kõik oleks ilus ja armas, kui mitte külmtõbi, malaaria kliimaga harjumata sisserändajaid ei waewaks. Tema ohwriks on pea pooled esimesed Eesti asunikud langenud.”

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51130050>

Pidutsevas Suhhumis tärisevad automaadid ning jagatakse tasuta veini

Helistasin just Abhaasia pealinna Suhhumisse oma heale tuttavale ajakirjanikule Inalile, kes on ühe kohaliku ajalehe peatoimetaja. Suhhumis käis raske pidutsemine sel puhul, et Venemaa tunnustas nende ja L[õuna]-Osseetia iseseisvust. Läbi mobla oli kuulda automaadivalanguid. Inal ütles, et inimesed täristavad automaate rõõmust otse Suhhumi kesklinnas. Veel rääkis ta, et poed jagavad tasuta alkoholi. Peale automaadivalangute oli kuulda ka inimeste metsikut rõõmukisa. Kesklinnas toimus juba suur rahvaralli, esines president Bagapš.

Inal tunneb väga hästi Abhaasia sisepoliitikat. Küsisin, et kas Abh[aasia] mõtleb iseseisvust ikka tõsiselt, mitte nagu L[õuna]-O[sseetia], mis tõenäoliselt peagi palub end Venemaa koosseisu võtta. Inal ütles, et Abhaasia tahab kindlasti olla iseseisev riik, mitte Vene koosseisus ning et enamuse rahvast ja poliitikutest toetab seda. „Me oleme liiga palju võidelnud ja kaotanud, et loobuda iseseisvusest. Kuigi Venemaa on meid väga palju aidanud ja me oleme Venemaale väga tänulikud,” ütles Inal. Ta arvas, et on vaja ainult aega, et Vene-USA kokku lepidavad selles, et Vene tunnustab Kosovot ja USA Abhaasia-L[õuna]-O[sseetia] iseseisvust.

Inal oli tõesti väga rõõmus. Õnnitlesin teda.

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2008/08/pidutsevas-suhhumis-trisevad-automaadid.html>

Salme ja Sulev elavad koos juba 125 aastat

Eestlaste suurimad säilinud külad Abhaasias Salme ja Sulev tähistasid nädala eest 125. sünnipäeva.

„Palju rahvast oli. Aga ega enam vist nii suurt pidu siin ei tule,“ rõõmustab ja ohkab Ernst Lestman ühekorraga, kui räägib nädalatagusest peost Salme külas.

Kohaliku eestlaste kogukonna juht Eerika Vurman ütleb, et kokku tuli ligi sada eestlast. Lisaks Sulevi eestlastele sõitsid Salmesse eestlased Gagrast ja Leselidzest, tulid eestlased teiselt poolt piiri Venemaalt Sotšist ja Punaselt Lagedalt (Krasnaja Poljana). Ainult Eestist ei saanud keegi kahjuks tulla.

Ümberkaudset rahvast tuli igal juhul kokku rohkem, kui loodeti. „Istusime, jõime, vaatasime kino sellest, kuidas 120 aasta juubelit pidasime,“ kirjeldab Eerika.

Nõukogude ajal, veel 1980. aastatel elasid kõrvuti asuvas Salme ja Sulevi külas enamikus eestlased. Praegu on eestlasi kahe küla peale kokku ehk 200 inimest. Salmes on juba ammu ülekaalus armeenlased, aga Sulevi elanikest on endiselt enamik eestlased.

Eesti keele õpetaja suri

Sulevis õpetati lastele veel kuni tänavu kevadeni eesti keelt, aga suvel suri nende õpetaja Irma Nugis. Õpetaja Irma õpetas neljale eesti lapsele eesti keelt neli korda nädalas. Nüüd ongi lahtine, mis keeleõpetusest saab.

125 aastat tagasi asutasid eestlased Abhaasias ka Ülem- ja Alam-Linda küla, kuid seal enam eestlasi ei ela.

Järgmisel aastal tähistab 160. aastapäeva vanim ja suurim eesti küla Venemaal Ülem-Suetuk Krasnojarski kraisis. 2011. aastal möödub 130 aastat Estonka küla asutamisest Abhaasias Suhhumi lähedal ja 125 aastat eesti küla tekkimisest Sotši lähedal Punasel Lagedal.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=51183488>

Kalmõkkias: eestlaste külade ja budismi jälgi otsimas

Põikasin paariks päevaks Venemaa ühte vaesemasse provintsi Kalmõkkiasse, sest Ipatovo asus kohe Kalmõkkia külje all. Tahan vaadata, kas leiab mingeid jälge kunagiste eesti külade kohta Lääne-Kalmõkkias. Oli ju Laskurkorpuse komandör kindral Pärn päris Kalmõkkiast külast, mida eestlased kutsusid Sorikülaks. Teine huvi on seotud pealinnas Elistas asuva Euroopa suurima budistliku kloostri — kui budismiusulised kalmõkid ikkagi on, kui palju budism tegelikult levinud on või surus nende eelmine ja värvikas president Kirsan selle neile lihtsalt peale.

Üleval fotol ongi kaks asja, milles poolest Kalmõkkia on Venemaal kuulus — male ja budism. Tegemist on endise Lenini väljakuga, mille Kirsan nimetas ümber budistlikult „7 päeva pagoodid“. Malendid on umbes poole lapse pikkused ning nendega võib seal platsil päriselt mängida.

Elistas elab kuskil 110-120 000 inimest. Venemaa linnade kohta haruldane seis, sest Nõuka ajal elas alla 100 000, tavaliselt selliste kaugete keskuste elanike arv ikkagi on vähenenud. Elistas on rahvaarv kasvanud maalt linna kolinute arvelt, kuigi noori kalmõkke lahkub palju Moskvasse ja Peterburgi. Huvitav, et viimase 20 aastaga on tekkinud oma Kalmõki kogukond Prahas, kus neid pidi elama 500 ringis, samuti ka Kanadas. Ühed läksid ees, seadsid sisse ning tuttavad on järgi läinud.

Peamine hotell on peatänaval asuv Elista. Sellel Nõukogude-aegsel hotellil on kaks korpust — üks renoveeritud, teine mitte. Esimeses korpuses vabu tube polnud. Pakuti ainult luksnumbrit, mille öö maksis 2700 rutsi (ligi 70 eurot), tavaline ühene maksis muidu

1200 rutsi (30 eurot). Saadeti mind teise korpusesse, seal vabu tube oli. Ühene maksis hinnakirja järgi 800 rutsi (20 eurot), aga mina kui välismaalane pidin maksma 1000 rutsi (25 eurot) öö eest. Tuba käis kah, ei nurise, olen Venes kaks korda kallima hinna eest saanud kaks korda hullemaid hotellitube. Pealegi on hotelli fuajees hingekosutavad tekstid teemal, et ära ole ülbe, armukade, vaenulik jne.

Tuttavad ütlesid pärast, et see teine korpus pidi olema paras litsilõks. Nagu vanasti käiakse ukse taga litse pakkumas. Ei tea, mulle küll keegi pakkumas ei käinud, hoopis sääsed kiusasid. Litsilõksu kuulsus pidi olema sellepärast, et selles korpuses pidid armastama käia lõõgastumas kalamarja salakütid Astrahanist.

Kalmõkid pidid õnneks oma pindalalt üsna suures, aga Venemaal ühes vähemasustatumas piirkonnas (päratud stepid!) olema rahvastikus korralikus ülekaalus. Keel pidi elama üsna hästi, kuigi Elistas eelistavad kalmõkid omavahel vene keelt rääkida. Aga see-eest maal pidi valitsema kalmõki keel, külades räägitakse seda kõikjal. Ka koolis pidi seda õpetatama. Ilmuvad kalmõkikeelsed lehed (vaata fotot), suuremate riigiasutuste seinal ripuvad kakskeelsed sildid.

Elista on selles mõttes huvitav koht Venemaal, et kuigi asub Moskvast vaid 2000 km kaugusel, on see sisuliselt *dead end*. Lennukid lendavad ainult Moskvasse ning vaid neljal päeval nädalas. Raudtee on, aga rong Moskvasse käib kord nädalas. Kõige levinud transpordivahend sõitmiseks Moskvasse ja Peterburgi on buss. Moskvasse sõidab buss 20 tundi ja maksab 1600 rutsi (40 eurot), Peterburgi sõidab ligi 30 tundi ja maksab 2600 rutsi (65 eurot). Enamus rahvast kimabki keskusesse bussidega.

Kui on vaja kuhugi lennata, siis on neli varianti: sõita kas Volgogradi, Mineralnõje Vodõsse, Astrahani või Stavropoli. Vahemaa on suurtes piirides igale poole sama, 280–320 km.

Elistas endas pole näiteks autobusse. Kogu ühistranspordi moodustavad maršrutkad, mille pilet maksab 10 rutsi (25 eurosent).

Kuna Kalmõkkia piirneb Dagestani ja Tšetšeeniaga, siis huvitusin kalmõkkide suhetest nende vennasrahvastega. Tuttavate sõnul on suhted „asjalikud, aga jäigad”. Mingit kau-

kaaslaste laiutamist kalmõkid ei luba. Kaukaaslased on seda aktsepteerinud ning erilist tülinat naabritega ei pidavat ajama.

Nagu üks kalmõkist tuttav ütles, on „Kalmõkkia ainus koht Venemaal, kus ei lubata les-ginkat tantsida”. See olevat kaukaaslastele konkreetselt selgeks tehtud. „No kui nad tulevad kuhugi kohvikusse õhtul ja panevad oma lesginka peale, siis ok, me viisakalt lubame neil ühe tantsu teha, aga kui nad veel tahavad tantsida, siis juhatakse nad välja,” ütles tuttav. Ega ma pead muidugi ei anna, et nii on, võib olla tuttav veidi uhkustas ka. Aga linna peal näeb kaukaaslasi küll üsna harva. Kuna siin eriti raha ei liigu ega suurt äri pole millegagi teha, siis võib-olla kaukaaslasi Kalmõkkia eriti ei huvita ka.

Mongolite sugulased kalmõkid tulid siia steppidesse alles 17. sajandil. Enne elasid siin nogailased, üks Dagestani rahvastest (nn stepi-dagestanlased), kelle kalmõkid minema ajasid. 400 aastat tagasi tegid Kalmõki khaanid liidu Peeter I-ga ning sellest ajast saadik on nad sõbralikult venelastega koos elanud. Suhteid tumestab ainult Stalini küüditamine, kui peaaegu kogu kalmõki rahvas (eestlaste küüditamine oli nohu võrreldes sellega, mida Stalin Põhja-Kaukaasia rahvastega tegi) küüditati Siberisse. Ma veel kirjutan sest pikemalt.

Kui kellelgi on küsimusi Kalmõkkia elu-olu kohta, siis jätkke kommentaaridesse, ma küsin järele ja annan teada!

<http://jaanuspiirsalu.blogspot.com/2011/09/kalmokkias-eestlaste-kulade-ja-budismi.html>

Kalmõkkias kindral Pärna kodukülas voolab veel eesti verd

Endises Eesti-Haginskis töötab korralik põhiliselt eestlastele pühendatud muuseum.

„Ilusat tervist teile!” Kes on enne kuulnud eesti keeles sellist hüvastijätku? Nii imelikult ilusasti räägitakse küll, kuid Eestist 2200 kilomeetri kaugusel ühes Kalmõkkia asulas. Vanasti elasid seal põhiliselt eestlased, keda praegu on vaid mõni üksik.

Aleksander Kippel vestmas lugusid pingil kodumaja ees, mille ehitas tema isa

Ilusa-tervise-mees, puhast tõugu eestlane, 79-aastane Aleksander Kippel on eluaeg elanud kalmõkkide maal Eesti-Haginskis [Esto-Haginskojes]. Nagu paljud Venemaa eestlased, pole ta Eestis kunagi käinud. „Mulle ei meeldi reisida,” selgitab ta.

Kippel veidi võõrastab jumal teab kust alla sadanud selli Eestist. Aga tasapisi hakkab ta sulama ja räägib pikalt, kuidas töötas 50 aastat kohalikus hobusekasvanduses. Peaaegu näitab oma jändriku kepi najal, mismoodi tuleb jalusteta hobuse selga hüpata. Pensionile läks ta igatahes kasvanduse direktori asetäitjana.

„Näe, selle rohelise Volga kinkisid veel, kui pensionile läksin,” vehib ta käega sara poole, kus seisab päevinäinud Nõukogude-aegne uhkuseasi. „Kaukaaslasted tahtsid seda kangesti ära osta, pakkusid 15 000 rubla, aga mina ei müü nud!”

Aleksander räägib oma juttu vene keeles, eesti keel ei taha tal kuidagi suust välja tulla. Ütleb, et minu eesti keel olevat teistsugune kui nende, Kalmõkkia eestlaste oma. Pealegi polevat ju enam kellegagi rääkida. Lõpuks tuleb talle midagi meelde ja ta etleb naeru pugistades: „Hiir hüppas, kärp kargas, vana karu löi trummi!” Ongi teistmoodi! Eestis on ju ikka alati kass karanud. Kohaliku loomariigi eripära vist.

Kuulsa komandöri elukoht

Lahkudes tuleb üksi elavale Kippelile siiski veel eestikeelseid sõnu meelde: „Ilusat tervist teile!” Räägib eesti keelt vähe, aga kui ilusasti! Eestis võiksid inimesed ka üksteisele sama soovida, ütlen talle, kui olen ootamatult kaunist soovist toibunud.

Venemaa eestlaste kauane uurija folklorist Anu Korb tunnistab, et Eestis pole selline hüvastijätt tõepoolest kuigi levinud, kuid Siberi eestlaste külates on ta seda ikka vahetevahel kuulnud.

Eesti-Haginskis osutab Kippel väraval seistes näpuga kõrvalmajale: „Näe, siin elas kindral Pärn!”

Tõsilugu. Eesti-Haginskis on sündinud Teise maailmasõja ajal Nõukogude armees koosseisu kuulunud Eesti laskurkorpuse komandör Lembit Pärn. 2000. aastal avati asula keskel pidulikult kindral Pärna monument. Kindrali sugulasi elab selles endises eestlaste külas siiani.

68-aastase Jelizaveta, Peetri tütre Abušina neiupeelvenimi on Pärn. Kindral Pärn oli tema vanaisa vend.

„Guten Tag!” ütleb ta mulle alguses, aga siis parandab end: „Head aega!” Seejärel küsib naerdes vene keeles: „Mida see tähendaski?” Kindralit on ta näinud vaid ühe korra elus, väikese plikana, kui too pärast sõda oma sünnikohta külastas. Tädi Liza ei taha ise kohalikest eestlastest eriti pikalt rääkida, vaid juhatab mu joonelt muuseumi.

Kohaliku muuseumihoone ehitasid 110 aastat tagasi eestlased. Tsaari-Venemaa ajal, 1877. aastal Eestist väljarännanud rentisid väidetavalt maad kohalikul Kalmõkkia vürstilt ja asutasid Eesti-Haginski. Seal ja selle ümbruses elas tollal vähemalt 500 eestlast. Neil oli lausa kaks puhkpilliorkestrit, kool (eesti keelt õpetati peaaegu kuni Teise maailmasõjani), kirik ja tuuleveskid, räägib muuseumi juhataja Viktor Demjanenko (70) nii uhke häälega, justkui oleks ka ise põline eestlane.

Keelt mäletavad vähesed

Kohalik muuseum, millest eestlastega seotud ekspositsioon võtab enda alla tubli kolmveerandi, avati 1995. aastal. Kõik esemed ja fotod korjati kokku küla

pealt, osa asju saadeti Eestistki. Vedas, et muuseumi juht oli siis puhastverd eestlane — Valter Johannese poeg Pöder. See on tema teene, et siinsete eestlaste ajalugu nii põhjalikult muuseumis üles tähendati.

„Hiljuti käis meil siin üks vana eestlane, kes on nüüd Eestisse kolinud. Ta hakkas nutma, kui nägi, mis me kõik kokku oleme korjanud,” ütleb Demjanenko. Külamuuseumi kohta on see kõik tõesti päris tore!

Tegelikult pole Eesti-Haginskit — mida Kaukaasia eestlased kutsuvad ka Sorikülaks — enam ammu ametlikult olemas. Asula nimi on juba üle 50 aasta kalmõkkiapäraselt Jašalta. Küll on mõni kilomeeter eemal alles Esto-Altai külake, aga sealt ei leidnud ma eest ei eestlasi ega Altaid. Nimi on, aga eestlasi mitte.

Demjanenko sõnul elab umbes 5000 elanikuga Jašaltas veel umbes 50 eesti verd inimest. Eesti keelest saab neist aru viis-kuus vanemat elanikku, arvab ta. „Korpuse veteran Arnold Luigas elab veel, Albert Vanara samuti,” loetleb Demjanenko. „Aleksander Šults pursib eesti keelt. Luisa Ivanova on elus, Nelli Tamm ka. No ja Aleksander Kippel muidugi!”

Pooleldi eestlasi on endises Eesti-Haginskis palju.

Jašalta asula ja seda ümbritseva rajooni kultuurielu juhib näiteks Marina Evaldi tütar Bomm, sündinud Veiderman. Eesti keelt ta küll ei räägi, aga on väga uhke, et on isa poolt eestlane. „Kindlasti kirjutage, et siin ei ole eestlasi unustatud ega unustata ka!” lubab ta.

Niikaua kui püsib kohalik muuseum, ma Evaldi tütre Marina sõnades ei kahtle. Kodu-Eesti võiks muuseumi püsimise eest samuti hoolt kanda.

<http://www.epl.ee/news/eesti/article.php?id=63779026>